

I-1 375

322-1

Stasov
D. Stasov

НАЦИОНАЛНО ПИТАЊЕ

II

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ЗАВИЧАЈНИ ФОНД
Илв. бр. I-1 375
В О Б

[10 JUN 2004

1945
ТЕХНИКА О. К. - ЗАЈЕЧАР 11 JAN 2010

Ј. В. Тито

НАЦИОНАЛНО ПИТАЊЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ У СВЈЕТЛО
СТИ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ БОРБЕ

Хтио бих да овај чланак, намијењен најширим масама народа, допринесе лакшем схватању огромног значаја што га за све народе Југославије има ова велика и праведна данашња борба, коју 19h 19 мјесеци воде најбољи синови наших народа. Хтио бих да сви они који се боје за своју судбину и страхују пред будућношћу, увиде да постоји једино могућ и ако трновит пут к њиховој бољој будућности, к слободи и равноправности а то је: данашња народно ослободилачка борба, учешће у тој борби у редовима Народно ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. Нико данас не треба да се осјећа усамљен, да се боје разних пријетњи оних који су у прошлости починили толико злоčina над нашим народима и над читавом нашом земљом, тако да данас немају права ни у чије име говорити. Братство и борбено јединство које се кује у овој тешкој ослободилачкој борби на крви најбољих синова наших народа, даје јасну перспективу - слобода и независност наших народа биће запоста извојевана; у Југославији не смије више бити националног угњетавања и социјалног парабљивања.

Нагледа да оно што је данас јасно напредном човјеку - антифашисти и родољубу, не само у нашој земљи већ и у свим земљама свијета где се бије бој против осовинских фашистичких освајача, - никако неће да буде јасно југословенским избегличким власто-

дрштина у Лондону. Ниша никако није јасно да:

Прво, да овај рат није једнак прошлом светском империјалистичком рату - већ да је отаџбински, ослободилачки рат - праведни рат;

Друго, да скоро у свим поробљеним земљама а нарочито у Југославији, тај рат против окупатора не воде разни генерали, министри итд. већ сам народ, без и против воље тих генерала, официра и друге издајничке господе;

Треће, да у овом ослободилачком рату учествује Совјетски Савез, који носи деведесет процената токсине рата на својим леђима, и да веће дозвољити да плодове црнокоме борбе коју води поберу разни издајнички и реакционарни, да би поново могли угњетавати друге народе и ковати планове о новим ратовима;

Четврто, да је баш национално угњетављење и равноправност у многим земљама омогућила фашистичким освајачима да лако поробе потчињене земље;

Пето, да Атланска повеља не значи проширивање граница по рачун других народа, не значи поробљавање и угњетављање других народа, већ треба да значи слободно самоопредељење народа, - јер у повељи стоји да ће после побједи над фашистичким освајачима народи сами моћи да ријеше своју оудбину.

До Атланске повеље дошло је на основи горког искуства са Версајским миром који је, нарочито за народе Југославије, имао катастрофалне последице. Версајски мир је породило онеј освајачки - фашистичко - империјалистички рат, најотражнији рат који

позна хисторија човјечанства.

Ево, то неће да разумију избеглице господе у Лондону и зато вихов Дража Михајловић сарађује, заједно са својом четничком братијом, са окупаторима; зато они ни једном речју не спомињу потребу рјешавања националног питања у Југославији, већ напротив, отворено пријете другим народима и куљу планове о проширивању граница и о великоприској хегемонији. Данашњи поступак Драже Михајловића са муслиманима, Хрватима итд. потпуно разоткрива те вихове планове.

Рођена на Крфу, у Лондону и Паризу, Версајска Југославија је постала најотражнија земља националног угњетављања у Европи, Хрвати, Словенци и Црногорци били су потчињени народи, неравноправни држављани Југославије. Македонци, Арнаути и други били су поробљени и подвргнути истребљењу. Муслимани, њемачка и катарска мањина одужили су као монета за поткусуривање или као инструмент за борбу против Хрвата и других народа Југославије.

Једна бројачно незнатна мањина великоприских хегемониста, ненајте у својој чоудешној сабогњеном, на чело са краљем, владеће је 22 година Југославијом, стварала је режим калдрме, режим гдвљача, режим националног и социјалног бесправља. На сваки оправдани захтеву угњетених народа Југославије за равноправношћу, одговараће је су та господи "ми смо се борили на Солуновом фронту", "ми смо ослободили ову земљу"! Ову безочну лаж употребљавала су ова господи властодржци, разни шпекуланти, ратни богаташи и корупциони, оскрбљујући на тај начин свијетле гробове правих српских јунака у онекојим су

гинули с дубоким вјером да своје животе дају за слободу и срећну будућност српског народа. С друге стране, разни франковци-донешве усташе и њима слични, припошавити су злочиначки ред великосрпске хегемонистичке клике црковом народом, стварајући на тај начин мржњу код хрватског и других народа према братском српском народу. Српски народ не само што није имао ништа сајединачког са таквом злочиначком црковном политиком своје госпоре, већ је и он кроз четири 22 године био исто тако изабављан и подржан хандерској сепаратизма као и остали народи Југославије. Шта више, он је узео да је преварен и да су ове тине хиљада жртвава које је дао у прошлом рату, баше узалудне, да су плодове његове херојске борбе припошавили они, који су за вријеме рата сједили по француским, лондонским, амстердамским и ризбергам. Српски народ је с болом примио увербе и неоправдане оптужбе да је сакривао својих народа за национално угњетавање осталих народа Југославије.

Национална политика великосрпске хегемонистичке клике била је:

1. Корумпирати најреакционарнијих елемената Хрвата, Словенаца, муслимана итд., како би се јурих их у другачије разбијање народа који су се борили за своју равноправност.

2. Подмишљање врховне словенацких, муслиманских и демилитарских партија и државе, постојећу у потчињености хрватских народа. Другим ријечима, то је значило покоривање ње једног народа против другог, то је значило систематски разједињавање народа Ју-

гославије, значило је сипање мржње и продицавање јаза међу народима Југославије. То је значило разједињавање, а не уједињавање народа Југославије у једну братску равноправну државу заједницу.

Упорно брбљаво хегемонистичке клике да су Срби, Хрвати и Словени само племена из дна те истог народа, било је за циљ србизацију Хрвата и Словенаца. Југославије је била само маска за ту србизацију, која се потпуно разоткрила у вријеме место југословенске војне диктатуре краља Александра и Петра Штросовића.

Хрвати, као најнеживије националне индивидуалност међу осталим народима Југославије, давали су и највећи отпор против такве великосрпске националне политике. Али, разумије се, тај отпор није могао да даде оне резултате које је хрватски народ очекивао. Прво - због тога што су на челу Хрватске селачке странке стајали госпоре које су решење националног питања Хрвата посматрали са становишта побједи власти између њих и великосрпске госпоре, подјеле интересних сфера. Други - због тога што су те хрватске госпоре квалитизирале борбу хрватског народа у правцу борбе против црковног српског народа, а не само против српских хегемониста, што су сипали мржњу противу Срба исто тако као што су сипали великосрпске госпоре противу хрватског народа. Треће - због тога што су госпоре из Војводства ХСС-а игнорирале ријешавање националног питања осталих народа, као на пр. Словенаца, Македонца итд. На тај начин борба хрватског народа остала је изолована и не само од српског народа, већ и од осталих

Народа Југославије. Остали уштедени народи Југославије с правом су гледали у тежњу Христа великохрватуку тенденцију, тенденцију уштедвања других, као што је то чинила великохрватска хегемонистичка клика. На концу због тога што су и великохрватски и хрватска господа на ХСС-а сматрали да ће једним обичним споразумом о подјели власти скинути с дневног реда национално питање свих народа Југославије.

До чега је довела таква национална политика Југословенских властодржаца? На ово питање да је најјаснији одговор катастрофа Југославије у вриједу мјесецу 1941 године, када је земља поробљена од осовинских фашистичких окупатора.

За 22 године великохрватска хегемонистичка клика осведоче се у својој протународној политици не оне који су кумовали стварњу веројатне Југославије, осведоче се, углавном на француску реакцију, као и на енглеску. Но тим је труди веројатни систем Европе омогућило да се промијени систем равнотежа европских империјалистичких сила у корист осовинских фашистичких држава, великохрватске реакционарне хегемонистичке клике одржала се према Риму и Берлину, само да би се осведоче своју хегемонију и држала у почасности остале народе Југославије. Служба Стојединовића, Цветковића, Јевтића и других то најбоље потврђује.

Међутим било би неправилно оптуживати само те реакционарне личности за тужну протународну политику. Не, таквим путем ишла су и господа словеначки реакционари на челу са Коромцем, Натлаченем, Креком и другим таквим путем ишла су и господа реакционари

на вођство ХСС-а, на челу са Мичеком, Крлеа вићем, Перкаром и другим; таквим путем ишла су реакционарни архивисти разних партија других народа Југославије.

Вјерне својим начелима да сваки народ и има право да одлучује о својој судбини, Комунистичке партије, за црне вријеме општења Југославија, стојале је непрекидно у борби против такве националне политике великохрватске хегемонистичке Комунистичке партије Југославије устале је на још јачије противу уштедвања Хрвата, Словенца, Македонца, Црногорца, Арбанца и других. Ени због тога се ова бијес великохрватске хегемонистичке господа покренула и напу Комунистичку партију. Због тога су се хрватски и словеначки југословенски партизански борци, због тога нас и данас југословенске избјегличке господу у Лондону и више агенти у земљи морале доживи вријеме због тога - јер знају да је национална слобода и равноправност народа Југославије и јачања запрека за вишевећне политичке циљеве, за вишевећну и чврсту објаву.

Немачки и талијански фашистички окупатори амали су у пуној мјери искористили националне супротности у свакој земљи на којој нас у Југославији. У Чехословачкој су сви силима успривали мржњу између Чеха и Словака, успривали код словачких реакционара тежњу за тобожњом независношћу и отцепљењем. На тај начин су Немачки фашисти успјели да без борбе прокомандују Чеху и Словачку и поробе је.

У Југославији су Немачки и талијански фашисти и највероватнији почли конглобирати само да би их боље искористили националне

супротности и ослабили земљу. С једне стране узели су Павелића и његове малобројне усташке bande под заштиту, годинама их хранили и омогућавали им да у Југославији организују разне атентате у возовима итд., да себа хвалили у својим новинама и на банкетима велику државничку "мудрост" Сројадиновића и његових наследника, због њихове "мудре" и одалучне унутрашње и ванске политике. Час су хвалили србе што знају имати чврсту руку и непопустити, час су подјаривали Хрвате да не попусте, да имају право на оно што траже итд. Њихов циљ је био да по сваку цијену разбију и ослабе земљу из нутра и онда је поробе. У томех суђ фашистички освајачи и успели. Помогло им је и то што су нагли у сваком народу у Југославији довољно издајника, који су их подупрли. Фашистичко издавање националног питања јесте: Нећи у свакој земљи једног или неколико Квилинга, већ према томе колко има националности, саставити марионетску владу, економски и политички потпуно подјармити земљу, и такву је прогласити "слободном" и савезницом у таквом новом поретку.

Шта претставља данас Павелић и његова усташка banda у Хрватској? Ништа друго до обичне агенте у окупираној и поробљеној Хрватској. Шта претставља данас Неђић и компанија у Србији? Ништа друго до агента окупатора у окупираној и поробљеној Србији. Шта претставља данас Дража Михаиловић и његови четнички вође у Југославији? Ништа друго до егзотични агенти и савезници окупатора у борби против народа. Али сви ти бандајци служе не дамо као агенти, већ као свирепи крвници у служби окупатора, помоћу којих он немилосрдно истребљу-

је наше народе, помоћу којих настоји да одржи у ропској потчињености народе Југославије. На свега тога се јасно види да је фашизам највећи и најосипретији непријатељ националне слободе и равноправности сваког народа. На тога произилази да је потребна борба на смрт и живот против фашизма, да је потребна борба борба на живот и смрт против свих оних који помажу освајачки фашизам.

Данашња Народно ослободилачка борба и наши национални питања у Југославији нераздвајиве су везани. Наше Народно ослободилачке борбе не би биле тако упорне и тако успешне, када народи Југославије не би једног видели, осим побједу и над фашизмом, и побједу над оним нејди што је било за провљих режима, побједу над оним који су угњетавали и теже јакљем угњетавачу народе Југославије. Ријеч НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА сама би само једна брва, па чакви преваре, када она не би, осим ошће југословенске смисла, имала и национални смисао за сваки народ посебно, тј. када она не би, осим ослобођења Југославије значине у исто вријеме и ослобођења Хрвата, Словенаца, Срба, Македонаца, Арнаута, Муслимана итд. када народноослободилачке борбе не би имале ту садржину да закоче носи слободу, равноправност и братство свим народима Југославије. У томе и јесте суштина народне ослободилачке борбе.

Данашња ПО борба не би се могла завршити и побједом над окупаторима и њиховим слуганама у тој борби не било народног јединства, ако у редовима НОВ и ПОЈ не би учествовали Срби, Хрвати, Словенци, Црногорци, Македонци и Муслиманци. Потпуно ослобођењем сваког народа посебно не би се могло постићи, ако он би онда већ узео пушку у руку и пошао у борбу за

za jediničnu pobjedu svih naroda Jugoslavije nad svim neprijateljima naroda.

Glavna smetnja za takvo puno borbeno jedinstvo jesu oni koji gledaju u natrag, koji teže da ustave ono staro što je bilo do propasti Jugoslavije. To su vodstva raznih bivših vrbaničkih partija; to je tzv. londonska jedinica: "čeka ju, još nije vrijeme", to je Draža Mihajlović i njegovi četnici pod parolom: "za kralja i otadžbinu" vode borbu na strani okupatora protiv naše Narodno oslobodilačke vojske i partizanskih odreda; to su, jednom rečju, svi oni koji se boje da narod dobije oružje u svo je ruke, jer znaју da će onda vjerojatno biti ne moguće ostvariti reakcionerne, nenarodne namjere o uređenju Jugoslavije.

Perspektiva koju narodima Jugoslavije nose londonske vlasti vrlo je crna i izuzetno opasna za sve one narode koji su bili ugroženi od poslanika Jugoslavije, Žandarmerije, kurdaka i četničke kame bilo bi glavno sretstvo te londonske vladine vlasti za ujedinjavanje naroda Jugoslavije, kada bi se ona, kojom nesrećom ponovo dokopala vlasti u Jugoslaviji. Makedonci, Arbanasi, Hrvati, Muslimani itd. sa strahom se pitaju: na šta će biti sa nama ako se povрати ono staro? Londonska izbeglička vlada već prijeti, četnici već kolju, god mogu, uz pomoć okupatora i bruce kame za još strahovite pokole - to je ono čega se svi narodi boje. Ali mi dovikujemo svima da se ne boje, spas od svega toga je moguć i po jedino na taj način, ako se već sada, odmah bez oklijevanja uzme puška u ruke i pođe u ratu sa onim koji biće naša junacka NOV protiv okupatora, za slobodu

bodu i ravnopravnost svih naroda Jugoslavije. To je jedini spasonosni put kojim treba da idu svi narodi Jugoslavije.

Moramo ovdje podvući činjenicu da su usredovima naše NOV i NOJ, od samog početka pa i do danas, nalazili u ogromnoj većini baš Srbi, umesto da to bude obratno. Baš srpski, crnogorski, bosanski i lički partizani i brigade, koje su bile sastavljene gotovo isključivo od Srba, vodile su i danas vode nemilosrdnu borbu ne samo protiv okupatora vrh i protiv četnika Draže Mihajlovića i ostalih neprijatelja ugroženih naroda. Šta to dokazuje? To dokazuje da svi narodi Jugoslavije, koji su u prošlosti bili ugroženi od velikosrpskih klerikalista, imaju ovog najboljeg i najodrodnijeg saveznika u srpskom narodu. Srpski je narod dao i još uvijek daje najveći doprinos u krvi i borbi protiv okupatora i njegovih izdajničkih slugu, ne samo Pavellija, Nedelja, Petanica, nego i protiv Draže Mihajlovića i njegovih četnika za punu slobodu i nezavisnost svih naroda Jugoslavije. Srpski narod ne želi da se povрати ono staro, kao što to ne žele ni Hrvati, ni Slovenci, ni Makedonci, ni Crnogorci, ni muslimani. Srpski narod vrlo dobro zna zbog čega je došlo do nacionalne izdajice, ko je glavni krivac, i zato se on tako herojski bori i prezire svoje domaće izdajnike. Stoga je sveta dužnost svih naroda Jugoslavije da bar isto toliko, ako ne i više, učestvuju zajedno sa srpskim narodom u ovom velikom oslobodilačkom ratu, protiv okupatora i svih njegovih slugu.

Zastava NO borbe protiv okupatora, koju je podigla KPPJ 1941 godine, jeste u isto vrijeme i zastava borbe za nacionalnu slobodu i

равноправност svakog naroda posebiце. To je ona ista zastava koju, neokadanu, nosi KP Joz od ustanaka Jugoslavije, bezkompromisno se boreći za nacionalnu slobodu i равноправност svih naših naroda. Nikada se KP nije odrekla vjerti se se odreći svog principa, koji su postavili neki veliki učitelji i vođe Levini i Stalini, principa da svaki narod ima pravo na samoodređenje do otcepljenja. Ali, u isto vrijeme, KPJ nikada neće dopustiti i boriti se protiv toga da to pravo iskoriste neprijatelji naroda i u mesto slobode i независности створе за народ средњевјековни мрак и колонијално ropство, као што је то случај са Павелићевом "Независном" Хрватском.

KPJ ће се и даље борити за братску, слободну и равноправну заједницу svih naroda Jugoslavije. Бориће се подједнако против великоsrpsких хегемонста који теже поновном угретавању других naroda Jugoslavije, као што ће се борити против оних који би за интересе се било које империјалистичке силе покушали да сију раздор и сметају братској олоси naroda Jugoslavije.

Питање Македоније, питање Косова и Метхије, питање Прије Горе, питање Хрватеске, питање Словеније, питање Босне и Херцеговине, лако ће се riješiti на оне задовољство svih, само на тај начин што ће га решавати сам народ, а то право сваки народ стиче, с пушком у руци у овој данашњој народно ослободилачкој борби.

М. Ђ. И. Ј. А. С.

СУШТИНА И ЗНАЧАЈ НАШЕ ПОЛИТИКЕ БРАТСТВА НА РОДА

Огромна љубав које се према нашој земљи развила у демократском свијету, не би била могућна да народи Југославије нијесу у овој борби, на дјелу, на пракси рата показали да су кадри да сва своја унутарња питања сами riješe и то на начин који ће појачати снаге мира у будућности, створити од Југославије чврсти бедем против будућих завојевача и завојенича.

У овом рату родиле се нова Југославија, Југославија народне демократије и братства naroda и она је, насупрот старој Југославији, врло брзо почела да стиче љубав svih на предних људи и svih непријатеља фашизма.

Разумије се, да се у Југославији нијесу упоредо са харајском борбом против фашистичких завојенича одиграле и крупне унутрашње промијене, овај и овакав углед Југославије у свијету био би немогућан. Треба притом додати и то, да је борба против фашистичких завојенича, да је народни устанак Југославије био немогућан без једне нове политике, без извјесних унутрашњих промијена.

Борећи се упорно и непоколебљиво против завојенича, Југославија је стицала огромне симпатике у антифашистичком свијету, мијењајући своје унутрашње прилике Југославија је пред читавим свијетом послужала не само пример земље која се бори у поробљеној Европи, него и пример тина нове демократске државе изстале у борби противу фашизма, у борби против окупатора.

Овакав и оволики углед Југославије у свијету настао је због огромне унутрашње снаге народа Југославије, због чврстог унутрашњег јединства и непоколебљиве ријешености за борбу. Само се по себи разумије да су ту дјеловали и други многобројни спољни фактори (као напр.: морална и друга помоћ Совјетског Савеза, помоћ Енглеске и Америке и читаве демократске јавности савезничких држава, активност Словена у Америци итд.), али ти фактори не би могли ступити у дјелство, да Југославија није била изнутра чврста и непоколебљива у борби против завојевача.

На којој основи почиња ова унутарња чврстина, где је сутина снаге устанка у Југославији?

Унутрашња чврстина Југославије почиња на братству народа Југославије, на виховој равноправности искованој у борбу против немачких завојевача, против хегемониста свих боја, који су успјешно у току оружане борбе напали се на сржну туђина. Правилно рјешавање националног питања даде је Југославији, с једне стране, неосвајану снагу у борби против завојевача, а с друге стране показала до читавом свијету, први пут у поновној после Октобарске револуције, да је у нашој вријеме могуће братство и равноправност народа у оквиру једне државе. И даље: да су могуће братски и пријатељски односи међу народима, да се једино политичком братством народа може успјешно сузбити нападци и остварити добросусједски односи с другим државама. Политика братства и равноправности народа у оквиру Југославије неизбежно је значила а на пракси се као таква и показала, као политика у којој нема ничег завојевачког у односима према другим народима, и

другим државама, него се, на против, снажно испољава тежња да се другим народима несебично помогне у борби противу завојевача.

Свијет је био сведок да у Југославији настаје нешто ново, да је Југославија пријатељ како се правилним рјешавањем унутрашњих питања, како се јуначком борбом противу окупатора може стећи пријатељство других народа и остварити добри односи са другим народима.

Треба при том нагласити да је у току овог рата неизбежно морало бити уклоњено, и да је у великој мјери већ уклоњено, све оно што је на ма који начин, — било као установа, било као државна организација или форма владе значе — сметало братству народа Југославије, томе чврстим темељу на коме су изновне све победе противу непријатеља, томе бедему о који су се разбили сви налети непријатеља. Тако су неизбежно, у процесу борбе, настале нове форме државне власти, народне демократије, форме федералних парламената и влада, итд.

Политика братства и равноправности народа даде је Југославији унутрашњу снагу коју ништа није могло да сломи. Та политика, као и политика поштовања других народа и пријатељства према другим народима, обе проведене у живот у чврстој и непомирљивој борби против окупатора даде су Југославији онај углед и значај, казивале су ову љубав и симпатије у читавом свијету, које никада ни једна земља, сем Совјетског Савеза, није доживјела у истој мјери.

Како рекох, та и таква политика донијела је народима Југославије, како сваком посебно тако и свима окупаче све досадашње успјехе и све досадашње побједи, како у земљи у борби против окупатора и његових помагача, у борби за федерацију и демократију тако и према једно

странством, у кругу, општеантихитлеровског колаборације. Та политика мора и убудуће остати као основна линија свих непора неких народа да главна карика за коју се морају узвистити сви људи неке земље, да би их довели до краја, да би учврстили извојеване победе и да би и даље појачали углед и симпатије на Југославију у осталој свијету, а самим тим обезбједили повлачан међународни положај на не нове државе.

Захваљујући таквој упорној и превилној и политици братства народа Југославије, захваљујући упорној и превилној политици поштовања других народа, Југославија постаје привлачна снага за све народе на Балкану који су се борили и кривали против фашистичких завојевача. У Југославији они су видели и виде не само најјачу снагу на Балкану у борби против немачких завојевача, у раду око изградње на Балкану дружнијих односа него што су били у прошлости, они у Југославији виде истовремено и несебичног помагача у њиховој борби за ослобођење, у борби за демократију и мир. (То је случај са Грцима, нарочито са Албанцима). Али не само земље које су биле нападнуте од Хитлера, него и у земљама које су привремено постале немачка везани и помагале Хитлеру завојевачку политику, широке народне масе и демократски покрети народни гледају и виде у Југославији нову државу, у коју су народи добрим дијелом већ извојевали своја права и у којој ће их извојевати до краја, и које не да неће бити никакав сметња њиховој политици ослобођавања испод фашизма, споља и изнутра већ на против, може да им буде од користи и на помочи. То је случај с Италијом, демократским покретом у Аустрији, са

Румунијом а неизбежно ће бити и са Мађарском.

Посебно мјесто у овом заузима Бугарска која је, додуше вршила улогу Хитлеровог зајдара у Југославији, али у којој су истовремено народне масе давале свестран отпор тајкој политици фашистичке бугарске клике према братској Југославији.

У Бугарској су одувijek, као и код народа Југославије беле развијеније тежње за прордечније односе са браћом по крви - Србима, Хрватима, и осталима. Ове тежње су се јакко испољавале у периодима када је и у Бугарској и осталим јужнословенским народима пријетила опасност зајединичког споља. Љубен Каравелов и Светозар Марковић у том погледу означавају, с једне стране сирплетек епоке устанка словенске раје противу Турака, а с друге стране почетак борбе за ново демократско Друштво, за ближе између Срба и Бугара на бази равноправности, братства и зајјединичких интереса на Балкану према иностранним великим силама. Сајеме, које су Марковић и Каравелов посетили није остварило усљед реакционарне политике и феудалностије и згрупа везаних за њих, али оно није никад ни умрло. Оно је тивало увек у народној души и вим су се прожимали најемелији и највећи духови Словенца, Хрвата, Срба и Бугара.

Македоније, око које су се у прошлости најгожила великосрпски и великобугарски империјалисти, и на чему су иностране велике силе, нарочито Аустрија и Немачка, увijek изазивале раздор између два братска народа, у току овога стекла је сва национална права, која јој више нико не оспорава наги може оспоравати, Рјешење македонског питања које

не само да не погаđa ни Срbe ни Bugare, nego у ствари учвршћује братску везу између једног и другог народа с једне стране и Македонаца и Срба и Bugара с друге стране, претставља један од најкрупнијих историјских догађаја за општу консолидацију прилика на Балкану, за учвршћење политике мира и независности балканских народа.

Никада као данас интереси Bugарске и народа Југославије нису били мотивјетни. Искуство овога рата показује: да је различите политике, политике реакционарских класа Југославије и Bugарске, скупо коштала и народи Југославије и народа Bugарске. И даље, Југославија и Bugарска морају у будућности или заједно, ако хоће да очувају националну независност, ако хоће да развијају народну демократију, коју су с тешком муком извојевали ако хоће да обезбиједи свестран културни и социјални развјетак. Братство између Југославије и Bugарске ствара се данас истим путевима, истим сретовима, којима је стварано и братство народа Југославије. Оно се ствара у борби противу немачких завојевача и кав коју су синови Bugарске, бугарски војници, пролили у борби противу немачких завојевача по Македонији и Србији, око Скопља и по Косову Пољу, сагореле сав онај коров и драч, сву ону мржњу коју су носили бугаре сав фашистички злочинци за пријеме окупације. Мијери коју су бугарски патриоти отпочели да спроводе над онима који су криви за злочине бугарских окупационих трупа у Југославији, као и све што су подузели за материјалну помоћ Југославији, само потврђују да се у Bugарској, у другим формама и под другим околностима, догађа оно што се у то-

ку три и по гидине дана одвијало у Југославији. Bugарска је данас отела на исти пут и историјски развјетак, нап који је Југославија крчила 27 марта 1941 године.

Да ли би били могући овакви односи између Југославије и Bugарске без наше правилине политике у националном питању? Да би били могући овакви односи између Југославије и Bugарске да и у Bugарској, на основи и искуства из прошлости и особито из овога рата, нијесу демократске и патриотске снаге дошле до истих закључака? Разумије се, све би то било немогуће. Правилна, антифашистичка политика у националном питању, коју неизбежно морамо и даље развијати и ми и Бугари, до краја ће учврстити братске односе између народа Југославије и бугарског народа.

Наша правилна политика у националном питању, већ нам је донијела огромне симпатије код демократског покрета и демократских маса Италије, Италијани, који живе у земљама насељеним већином Словенима, а које су принадале италијанској држави, данас могу да се се лако на пракси рата, на пракси борбе против немачких завојевача, увјере да је у Југославији поражен фашизам, да Италијани имају у Југославији већа права него ли у самој Италији у којој фашизам не само да није искорјевен, него ни озбиљније начет. Они могу да се увјере да се у Југославији поштују права националних мањина, поштује њихова и култура сваког народа, и да у новој Југославији нема и неће бити мјеста никаквом двјетавезу припадника других нација, него да ће они бити равноправни с осталим грађанима Југославије.

Није зато случајно да смо ми, на шикотја-

тиму друга Тита стварали талијанске јединице под командом НОВ, од италијанске армије која се распадала после капитулације. То је одговарало потпуно духу наше политике постовања права других народа. Није такође случајно да радничка класа Трста и омладина Трста донесе резолуције у којима изражавају своје жеље да се ти крајеви припоје Југославији, у којима изражавају своју жељеност да се са нама заједно боре за ослобођење испод немачког јарма, а један бољи и праведнији поредак, за исте идеале и исте интересе. То је резултат наше кривилне политике у националном питању уопште, и према и националним мањинама посебно.

Такође није случајно да смо ми, прије више од годину дана, створили у Славонији мађарски батаљон и да је он постао пример и образац како треба поступати са националном мађарском мањинама. Не могу ови Мађари бити одговорни за злочине Хортија и Салашија. Не могу, и нису, Фашистичких ниткова и главосека има и међу Србима и Хрватима, међу Словенцима, Македонцима и Пригорцима. Зар су четници Драже Михајловића или усташе Павелића, који су поклали хиљаде Срба и Хрвата бољи од мађарских стрељачких крстова који су такође поклали хиљаде Срба и Хрвата? Разуме се, да нијесу. Злочинци, који су своје руке упрскали народном крвању, треба казнити, без обзира којој народности припадају. И они ће бити казнени. А националне мањине треба привући у активну борбу противу фашизма, учинити Југославију виховом земљом и узети их за њу у сваком погледу. То се не може постићи на други начин осим ако у њој буду равноправни грађани, ако буду постојала вихова национална и културна права

ако се у економском, правном и сваком другом погледу буде са њима поступало као са осталим грађанима Југославије.

Ово што се односи на Мађаре, разумије се, у цјелини се односи и на Арнауце. Ми нећемо ми не можемо редити као бовна Југославија, каје је од Арнеута направила огорчене непријатеље државе, и створила све услове да њ велики део њих постане пилијен немачке, и великобугарске пропаганде. Стара Југославија је отимала земљу арнаутским селицима, она је забранила све школе и све културне установе на албанском језику. Она је осиромашила и свела на просјачки и печалбарски штап десетине хиљада Арнаута. Митак нећемо и не можемо редити, јер то не одговара ни циљевима, за које су наши народи подигли устанак, ни интересима наше државе, ни духу НО борбе ни НО покрета.

Таквом политиком ми ћемо стећи симпатије како у читавом свијету тако и у околним земљама, ми ћемо обезбедити мир на нашим границама и добре сусједске односе са другим народима, којима једино на тај начин и тим путем можемо помоћи да се извуку из калуде у коју их је бацно Хитлер и његови помагачи. Сваким друкчије ствар, међутим, стоји са нама.

Немци су код нас дво велике освајачке државе. Они су прије икупеније играли улогу пете колоне, али пете колоне нарочите врсте. Наиме, они су без изузетка редили и корист хитлеровске државе. Код Немца није било ни каквог осећаја припадности нашој држави и нашој земљи. У току рата Немци су код нас играли ону исту улогу, коју су вршили и Немци из Хитлерове државе. Они су показале и

напрекондоказали да са нашим земљом немају ничег заједничког и да су у њу дошли само да бо одакшати немачко продирање у словенске земље и покоравање тих земаља. Разумије се, ми се не можемо против немачке машине служити методама којима су се Немци служили противу нас (систем твораца, мучилишта итд.). Али из ове борбе ми морамо повући поуке, да ни предај наше земље не припада њима, јер је нијесу никада ни сматрали као своју, него као земљу немачких империјалиста. - Поступајући тако, ми устаари, поступамо потпуно у складу са нашом политиком у националном питању. Немци су озбиљна сметње унутарој чврстости безбједности наше државе, а не види се да би они у року догледног времена могли престати то да буду. И нема никакве сумње да све сметње које се налазе на путу демократског прогресивног развитака наше земље без обзира какве оне биле морају бити уклоњене. Ето то су, укратко, резултати наше политике братства народа. Та политика је донијела Југославији чврсто унутрашње јединство и омогућила побједу над окупатором. Она је од Југославије направила привлачну снагу за све сусједне народе. Она је омогућила братство с бугарским народом, она је створила онеј углед и ону љубав које је данас у свијету ужива наша земља.

Та и таква политика дала је невидени замех нашем устанку противу окупатора. Њом је прожета свака мисао, свака одлука НО покрета. Она значи основну мисао водичу у нашој унутрашњој политици и она је, самим тим, најмоћниј је наше оружје, најјачан наша снага пред ино странством.

Сјетно је то подцртао друг Тито овим речима:

"Данешња НО борба и национално питање у Југославији нераздвојно су везани. Наша НО борба не би била тако упорна и тако успјешна, када народи Југославије не би у њу видели, осим победе над фашизмом, и побједу над оним што је било за прошлих режима, побједу над онима који су угњетавали и теже даљем угњетавану народа Југославије. Ријеч НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКА БОРБА - била би само једна фраза, па чак и превара, када она не би имала истог југословенског смисла, имала и национални смисао за сваки народ посебце, тј. када она не би, осим ослобођења Југославије значила у исто време ослобођења Хрвата, Словенца, Срба, Македонаца, Арнаута, муслимана итд. када НО борба не би имала, ту садржину да заиста носи слободу, равноправност и братство свим народима Југославије. У томе и јесте суштина НО борбе". (Борба за ослобођење Југославије, стр. 123, 124).

Упорно и доследно спровођење те политике чији је творац и иницијатор друг Тито, донијела је коначну побједу нашим народима, донијела је Југославији достојно место у свијету, остварила потпуно братство са Бугарском и пријатељских односа са сусједним народима и виховим демократским покретима. Зато правилно спровођење у живот те политике претставља за нас и у будуће један од основних задатака, задатка који омогућава мобилизацију најширих слојева свих наших народа у борби за потпуно ослобођење наше земље, у раду на изградњи и учвршћењу нове демократске федеративне Југославије.

M. Tildes

НАШЕ НАРОДНО ЈЕДИНСТВО - ОСНОВИЦА НАШЕ СНАГЕ

Пред преуном дворном Коларчевог народног универзитета одржао је Милован Тилдес новинар, предлаже под насловом "наше народно јединство - основица наше снаге" Милован Тилдес је рекао:

Мени је одређена тема под горњим насловом. Ја мислим да је овај наслов неправилан и да у себи садржи неке нетачности, које је, пре свега, треба исправити.

Може ли се говорити код нас о народном јединству? Разумије се да може. Али сами у наведеном смислу. Може се говорити о јединству појединих народа, о њиховом народном јединству, напр. - о јединству Срба, о јединству Хрвата, о јединству Македонца итд. Али код нас није један народ, него више на народа. Према томе, ако имамо у виду читаву Југославију, може се говорити о јединству, братству народа, а не о народном јединству, јер како рекох, народно јединство претпоставља један и само један народ.

И даље, народно јединство неког народа, несумњиво значи основицу снаге тога народа. Али код нас, пошто се не ради о једном, него о више народа, народно јединство једног одређеног народа само један од елемената наше снаге, снаге свих наших народа, снаге нове Југославије. Без народног јединства Срба, без народног јединства Хрвата и итд., не би се ни могло замислити јединство свих наших народа у борби против непријатеља.

теља, њихово братство, јединство и њихова равноправност - јер ако један народ јединствено не би хтио борбу с окупатором, братство с другим народима ни борбе ни братства и јединства не би било. Код нас није такав случај. Сваки наш народ јединствено хоће и ту борбу с окупатором, кад су се Срби, односно Хрвати односно Словенци, итд. почели уједињавати унутра, у оквиру себе самих, у борби против спољних непријатеља и његових слугу - тада су и почели да траже, остварују јединство и братство народа с осталим народима. Тако су народи Југославије временом извели ону спонасту ништа није молити - селомити, које је је постало ове неодољиве и које је јединство веће него икад.

Према томе, извор, основ наше снаге не лежи се само у јединству свих наших народа, у њиховом братству, у њиховој равноправности, а изазваним на народном јединству сваког од њих понаособ. Зато би моје предавање и треба да се зове "Јединство и братство наших народа - основица наше снаге".

Ја сам намјерно почео од ове погрешке у неадекватној предавању. Код људи се често укоре једни стари појмови, стари неавици. Многи тек треба да науче да се изражавају тачно да ми ове федерацијом.

За стару Југославију било је карактеристично нетачно и непрецизно изражавање кад се ради о нашим народима: за њу је, даље, било карактеристично лежно, вјештачко, прилично јединство, уједињавање, прављене декретима од различитих народа - једног народа. Једини дио позитивне аргументне спокоје историје, једини дио хрватско-и словеначке, а исти добар дио публицистике говори у народном јединству, народном јединству, о тројменом народу, о три елемена једног народа итд. Довољно је поменути само

дјела Владимира Ђоровића, говоре у Скупштини, нарочито од 1931 године па надаље, изјаве и прокламације краља Александра "уједињитеља" па и дјело Јована М. Јовановића - "Борба за народно уједињење", па да се види на каквој су кривој и несигурној, научно не одрживој основи почивале схватања, на каквој су угњетачкој, насилничкој и издајничкој основи почивала пракса "једног" народа, пракса "уједињавања" и "уједињења" под вођством, са превлашћу једног народа, тачно рекавше - владајуће класе једног народа над свим народима и "својим" народом.

У чему је била суштина старе Југославије?

У чему је била основица њених слабости?

Суштина старе Југославије, основица ових њених слабости било је неријешено национално питање, било је нерезновитност тако славних и развијених нација као што су Хрвати и Словенци и потпуног негирања народа као што су Македонци, масилног брицања свих разлика између Срба и Црногораца. Сурово национално угњетавање, под видом стварања јединства и уједињења, повлечило је за собом укидање, уништење свих демократских слобода и родило је - с једне стране код Срба, такве мржње, злочиничке, реакционарне - и најзад - издајничке групе, из којих су израсли Недић, Михајловић, Ђотић, Пурић итд., а с друге стране код угњетених народа, напр. Хрвата стварање не мање злочинских банди као што су усташе и сл.

Суштина политике владајућих кругова старе Југославије била је у угњетавању, у завађавању народа. То је трајало годинама и сва се политика вртјела око тога - како ће се кога да надмудри и превари. Треба се напр. сјетити ситуације послеје споразума Цветко

вић, Мачек, споразума који није ни додирнуо питања Словеније, Македоније, да и не говори мо о Војводини, Црној Гори и Босни. Послеије тог споразума настала је бесомучна, животна ска борба између српских и хрватских хегемониста око тога коме треба да припадне овај или онај срез, ова или она општина, чије је крајина Босна. Отпочела је жестока борба око муслимана, као језичка на вези у Босни и Херцеговини. Разумије се, о томе шта жели партија од и шта одговара његовим интересима - није се возило речуна. Разумије се, Немци и Италијани, односно њихови агенти - Павелић и компанија то су добро искористили, а искористили су реакционарни врхови муслимана да уокоче - из "српског", Стојединовић-Павле - Цвистковић седло у "хрватско" Мачек-Павелићеве седло и да "претеху" час овамо час онамо.

Шта су уредили Нијемци долазећи у такву Југославију? Које су биле њихове политичке мјере, каква је била њихова "политичка линија" у Југославији? Они су поступали на и другачији начин у појединим нашим земљама. Македонију су већим дијелом дали Бугарској а мањим Албанији, односно - Италији; Словенију су подијелили углавном између Немачке и Италије; од Хрватске и Босне су створили НДХ; Далмацију и Црну Гору су заграбили Италијани, Војводину углавном Мађари, а од Србије је створена под немачком војном управом - посебна квислиншка држава. Стварни нос подари су свуда били Нијемци, јер су државе као Бугарска, Мађарска па и Италија постале немачки вазали.

Радећи тако, комадајући и поробљавајући Југославију, Немачка је хтјела да у Југославији влада за њу мир, тј. да мирно, несметано

сигне богатства-материјале и зидства. Она је за то, очувала сав наслеђе бени стари државни апарат, који јој се, углавном, и ставио на расположење. Чим се осјетила угроженом од народних маса, а осјетила се одмах, чим је ступила на наше тло, Немачка је ради мира и реда за себе и своју војску почела да распирује братоубијачки рат, нарочито између двију најјачих нација - Срба и Хрвата, између нација, чији су односи и у бившој Југославији, била осовина око које су се окрћавали сви нени кључни унутрашњи проблеми. Нијемци су говорили: нас оставите на миру, зашто да дирате нас, када имате неуређених рачуна међу собом: ни Хрвати сте били угњетавани, треба за навијек, уништењем Срба, да се обезбедите себи у будућности хегемонију јер сте најјачији, најјачи, "србујте" до миле воље, не дајте "ваду" Војну, "вај" Среку итд. "Линија" немачке "политике" дакле, била је: завојевавање народа Југославије. У том погледу, политици старих прелечених југословенских реакционара, који су се⁴ окупатору дали овај или онај начин ставили у службу, Нијемци су додали рашпиривање животињског, амбарског шовинизма. Они су хегемонистичку политику великокрпских и великохрватских шовиниста рашпирили, распирили до краја - пожара који је требало, по њиховој замисли, да прогуте и Србе и Хрвате све Јужне Славене, да овај борба и слободолубиви народи у међусобној борби исцрпе све своје снаге и постану мирни робови немачког империјализма, послушни радници не учврђивају хитлеровског тав, новог поретка. Ето, то је била политика окупатора, политика Нијемаца и њихових везала - Италије, Бугароке и Мађароке

Она се, како у наглашавају старог државног апарата, тако и у погледу политичког правца, до највесне мере, надовезује на реакционарну, пррхитлеровску политику разних провинција и хегемониста бивше Југославије.

У Југославији се, последије окупације, није нашао - сем Комунистичке партије - политичке снаге које би тој и таквој политичкој окупатора и њихових помагача дала отпор, које би опасила народе Југославије од уништења и повела у борбу против туђина, којој би прво очима био интерес свих народа Југославије, обнова Југославије као једне нове државе. То није имало случајно. У Југославији није ни било неке политичке организације, неке политичке партије, чак ни политичко удружење, не нени друштвене организације, која би подједнако заступала интересе свих народа Југославије; чије руководство не би било у овој или оној мјери под утицајем шовиниста и хегемониста све или оне⁴ нације; чије би чланство било састављено од свих нација Југославије. Све неке политичке, не и друштвене организације биле су, нарочито у врховима, под њиховим или већим утицајем овог или оног шовинизма без обзира на своје равно "Југословенско" неиме (Југословенска нацистичка странка, Југословенски "Соко" итд.). Истинског југословенства, југословенства реалности свих наших народа и бескомпромисног борбе за интересе свих наших народа, за њихово братство и слободу - ниједна од њих није имала. И кад се⁴ име у виду да су реакционарни врхови разних тих партија и организација одмах ступили у службу окупатору, одмах се повезали с њим да његовом помоћи, његовим оружјем постигну своје⁴ циљеве у борби против побуњених маса "сопственог" народа (српског хрватског итд.), које

су, природно, тражили помоћ, братску помоћ - братског сусједног, тајође од окупатора угроженог и угроженог народа, - кад се све то има у виду - никакво чудо да су се све те партије и организације распале. Није било и политичке основе на којој би се могле одржати, која би могла да издржи ретна искушења, - да се одупре расpirаним повинистичким сукобима, да прозаре политику окупатора и прavedни гнев народа окрене против туђина и у првом реду против њега.

То, опет, не значи, да у тим партијама, а - нарочито организацијама није било људи - иде одних, часних патриота и добронамјерних демократа. Било их је и има их и они су неизбјечно нашли на путу свој пут у народно-ослободилачкој борби, мимо и против својих издајачких вођа. (Нарочито је у том погледу карактеристичан "Соко" у Словенији, где су и вођство и читава организација ступила у активну, оружану борбу против окупатора).

Комунистичка партија Југославије, међу - тим имала је, насупрот осталим партијама, политичким и другим организацијама, ове услове потребне да поведе све народе Југославије. Она није била ни подма каквим утицајем повиникама у земљи, нити реакције с поље; она је била организације свих наших народа подједнако, како по програму, тако и по саставу (чланству). И најзад, она је, једино она имала богато борбено искуство из неадегалног периода, жуде и организације вичне тежаким условима борбе. Она је све што је имала несобично ставила на расположење народу у најтежаким часовима.

Комунисти Југославије су, дакле, били осн

новна снага, која је отпочетке уједињавала све наше народе у борби за њихове заједничке идеале - за ослобођење испод окупатора за стварање једне ноће, братске и неће демократске заједнице. Сва комуниста, без њихове активне, водеће улоге у устанку - устанка не би било. А без њих не било ни Југославије. Није било и нема друга силе осм НО борба која би могла воскреснути Југославију, послије свих издаја и злочина. Да није у току те борбе остварено братство, равноправност, јединство свих наших народа - Југославије не би више ни било. Према томе: ко искрено хоће Југославију, ко искрено хоће борбу против окупатора, тај неизбјечно мора доћи на пут НО борбе, на пут братства, равноправности тј. јединства наших народа.

Јединство и братство народа Југославије нијих се остваривало тако лако на једном. Разитак оружаног устанка није ишао равној мјерно, одједном у свим земљама Југославије. Прво се дигао брпски народ, а затим, редом остали. Грубо узев, устанак су наши народи почили сваки за себе. Снага која је уједињавала све наше народе како у политичком, тако и у војничком погледу, била је КПЈ и широк круг политичких и друштвених радника око ње, друге идеологије и друге политичке припадности. Али су се наши народи одмах, на пракси рата, уједињавали у превидност политике њиховог братства, у то да су им интереси у борби против непријатеља исти и да само заједничким напорима могу постићи своје ослобођење и остварање својих вјековних тежак и. И то братство, остваривано на тај начин у току разних устанка, повезало је нераскидним везама све народе Југославије.

Какав резултат је донео тајев ватушки

разvikek uctonika? Kakav rezultate, u pogledu nacionalnog pitanja, je dao nash oslobodilacki rat?

Prvo, svaki nash narod, dikuhni se na ustanek stvarao je svoju oruzanu silu, politicki i vojnicki doduse jedinствени, ali po suštini, po sadržini, stvarao je i svoju državnu vlast.

Drugo, u zajedничкој борби с осталим народима Југославије stvarala se општа војничка сила Југославије, stvarali су се темељи и облици, основнакн начела - нове државе.

Треће, сваки народ, својом оружаном борбом против окупатора, стицао је и стекао право да сам одлучује својом судбином. Њима слобод нико није дао, нико им није донио, с Крфа и из Солуна, из Рима из Берлина, него су је сами стекли у крвавој борби.

Четврто, наше народе нико није натерао да уђу у нову државну заједницу. Они су у њу ушли зато што су хтјели да уђу, зато што то одговара њиховим животним интересима данас и у будућности. Они су у њу ушли својом слободном вољом, зато што је снага свих народа Југославије подједном над повинињом код свеког понаособ народа у Југославији загарантована за сваки народ понаособ потпуна равноправност. Нова држава за све народе народи није принуде, није од невоље, него је животна потреба, које одговара њиховим вјековним снагама и њиховим реалним интересима у новој - бурној епохи коју преживљајемо.

То су резултати рата, а у томе је и основица наше снаге.

Наши народи су у рату искусили шта значи и куда води политика националног угњетавања и националне нетрпљивости, политика разбијања јединства народа. У рату су преко усташке ког ножа и четничке крвави још јасније упознали

знали стару Југославију, сву њену чулну, сву реакцијерност њених установа, сву лаж њених "идеолошких" крвољачности њених господара. Усталико им је држава нова Југославија, коју стварају својим рукама и својом крвављу онакву какву желе и какве одговара њиховим интересима. Снага нове Југославије јесте у томе што је она народна творевина, творевина свих њених народа подједнако.

Рјешавање националног питања у Југославији није било равноправности народа, појачање је и оштрава фронт против окупатора. Без тог и таквог рјешавања, без политичке братства и равноправности, тога фронта, разуми се, не би било. Братство и јединство народа Југославија исковано је у борби. Оно је одложено свим искривањима, а она су долазила с много страна. Оно је савладало све немачке објективне и саврло све издаје и завере. Нема сумње, да ће оно још лакше одолеати свим нападима с јутра, у миру, последице ослобођења наше земље и уништења хитлеровске Немачке. У њему се крије основа наше побједе над Немачком, основе за правично рјешење свих њених унутрашњих питања и нашег претиха и угледа у иностранству.

Рат је као што се зна, наставак политике, само другим средствима, тј. силом, оруђем. И каде је код нас дошло до рата са окупатором, све све снаге, сви они одређени који су у предности били носилаци повиниња, угњетавања других народа, реакције уопште, настали су се постострупањем жестилом вођење својом политику. Онда је разумљива појава таквог зајерског, хитлеровског типа повиниња у нашој земљи - као што је устанак, четничтво итд. Али и народи су у рату проуздицали своју политику то је била политика отпора непријатељу, борбе за демократичку политику.

тике оружане борбе - јер друге озбиљне политичке у рату не може ни бити - против свега што омета њихово ослобођење, њихово братство и јединство и отварање нове државе равноправних народа. Сметња остварењу те политике био је окупатор и његови помагачи и ипакво чудо што је и једне и друге у тој борби задесила подједнака судбина.

Слабост старе Југославије била је у нејединству њених народа. Угњетављење других народа ишовизам сваке врсте дао је повољне услове за рад спољних непријатеља, за рад "пете колоне". Слаба изнутра Југославија није имала никаквог угледа у иностранству. Унитаризам, централизам и слично некада јакно су доводили и довели до диктатуре Југославије, зато, никад није ни имала праве народне демократије. Таква Југославија је и лако подлегла непријатељу.

Насупрот томе, нова Југославија, у чврстом јединству равноправних народа налази и налазила је своју нову, неопорну и несаломљиву снагу, како за себе као целину, тако и за сваки њен народ понаособ. У њој сва мање или више услове за рад пете колоне, за рад иностраних агентура, за отварање читавих партија и покрета који би представљали интересе фашизма, интересе иностране реакције а не своје сопствене земље. Таква Југославија, чврста изнутра, Југославија с ријешеним националним питањем, не осмо да стиче и да је већ стекла огроман углед у свијету, него и привлачна снага за све суседе народе који у њој виде и налазе пријатеља у борби за своју независност. Ријешење националног питања немилосрдно води ка пуној, заједној народној демократији, какву ни један изданим народ у прошлости није познавао.

Стара Југославија, углавном због непријатељног националног питања, никада није у пуном смислу била независна држава. Треба се само сјетити тога какву улогу је, напријем, играла реакција Француске, приликом убојења диктатуре 6 јануара. Треба се само сјетити какву је улогу играла Немачка приликом отварања и одржавања владе као што су биле Стојадиновићева и Цветковић - Мачековић. Треба се само сјетити не најновијег времена, по дршке која је указивана Михајловићу, групи око Мачека итд. итд., па да се буде потпуно јасно.

Нова Југославија може освојити своју независност од немачких завојевача и обезбједити је за будућност само братством, равноправношћу, јединством својих народа. То важи за Југославију као целину и за сваки њен народ понаособ.

Побједа у рату, независност, демократија, срећна будућност, све је то неоствариво, без упорне, свакодневне политике братства, јединства и равноправности народа Југославије, без упорне, свакодневне борбе против сваког шовинизма, сепаратизма итд., у свакој нацији Југославије.

Досадашње искуство, искуство стечено у најтежем рату који су народи Југославије у својој крвавој историји нојили крвавошћу и који први пут у својој историји воде заједно, говори нам да смо политиком јединства, братства и равноправности народа постигли све побједи и побједили све непријатеље. То искуство нам каже - са братством и равноправношћу сте непобједиви, у томе је дубоки корijen наше снаге, који може одолети свим искушењима, свим олујама. То је смисао унутрашњи закон наше нове, најновије историје, то су вјечно тежње наших народа који

они sada ostvaruju i koje su se u svemu -
poklonili sa istorijskim mogućnostima i us-
lovima našeg vremena. A istorija nas учи
da oni, koji zanemaruju naše poruke, koji se
onaako odnose prema nama ili o njih ogleduju
- obično bivaju od nas pregaženi i zabere -
vani.

I zato, - za nesalomljivo bratstvo, равно-
правност и једнoство наших народа, за поб-
једу над фашизмом над непријатељима наше
независности, за нашу будућност, за несало-
мљиву демократску народну државу.

М. П и Ј е д е

РАВНОПРАВНОСТ СРБА И ХРВАТА У ХРВАТскоЈ

Прва тачка декларације ЗАВНОХ-а о осно-
вним правима народа и грађана слободне де-
мократске Хрватске каже, да су у Хрватској
Хрвати и Срби равноправни.

Овим чланком покушаћемо да објаснимо сви
ово ове важне одредбе декларације.

У истој тачки декларације посебно се каже
вр, да ће националним мањинама у Хрватској
бити осигурена ова национална права.

Срби у Хрватској имају националне ма-
њине

Прво што треба забележити јесте, да те -
одредбе јасно показују, да Срби у Хрватској
нису "национална мањина" упркос чињеници,
да Срби у Хрватској чине мањину становниш-
тва према Хрватима. Како то разумети?

Погледајмо за часек на Босну и Херцегови-
ну, које су по одлуци Другог заседања АВНОЈ

такође једне од шест равноправних федерал-
них јединица демократске федеративне Југо-
славије. По декларацији, усвојеној на Другом
заседању АВНОЈ-а, Срби, Муслимани и Хрвати,
равноправни су у Босни и Херцеговини, које
јевихоме декле неделага домовина. Ту Хрват-
и, који чине мањину националну групу, има-
ју једнака национална права ов Србима, који
су најбројније национална скупина. У исти -
мах, босански Срби, ма да су највећа нцио -
нална скупина у Босни и Херцеговини, само е
су један мањи део целине српског народа. О-
нај нам пример помаже да лакше схватимо од-
нос националне равноправности између Хрва-
та и Срба у Хрватској, где је а бројни однос
Хрвата и Срба обрнут.

Федерална Србија не може обухватити све
Србе, Нити Хрватска све Хрвате

Сва обавра на то, што још није време да -
се утврђују границе међу појединим земљама
које сачињавају нашу федерацију, очигледно
је већ због саме чињенице федералног поло-
жаје Босне и Херцеговине, да федерална Хрва-
тска не може обухватити све Хрвате, као што
ни федерална Србија не може обухватити све
Србе, па ма какве биле вихоме границе. Један
знатан део српског народа мора остати изва
и свих граница, баш као што и знатан део -
Хрвата оста је изван границе федералне Хр-
ватске.

Као што видимо за Србе и Хрвате није мо-
гуће наћи реке, да сви Срби буду у својој
федералној јединици, е ни Хрвати у својој,
како је то могуће за Македонце, Црногорце и
Словенце. То нам показује већ и сама чињени-
ца, да у Југославији има пет јужнославено-
народних народа, а да истој шест федералних
држава, које сачињавају федерацију.

једнаким презима грађана већ о једнаким националним правима припадника пет јужнословенских нација као припаднике тих нација, које су међу собом равноправне у оквиру целине заједничке федеративне државе. Ово у исто време значи, да је Србину у Хрватској Хрватско као што годика своја држава као Хрвату, а Хрвату у Србији, Србија исто тако своја држава као и Србину. С друге стране, ова равноправност Срба и Хрвата у Хрватској ни најмање не значи да Хрватска као федеративна држава Хрвата, а ни обавеза Срба према Хрватској као Хрватској држави која је никога у себи не отарбине. Ове обавезе Срба према Хрватској као према својој ужој отарбини не умањује, опет, обавезе хрватској према њеним Србима као припадницима српске националне целине.

Федеративно уређење не развија национална јединства Срба

На тај начин федеративно уређење Југославије у овом случају Срба и Хрвата, који не могу сви да буду окружени у границама једне федералне јединице као своје уже домовине, ни најмање не развија национално јединство свих Срба или национално јединство свих Хрвата. И српска и хрватска нација имају и имаће у федеративној Југославији сва могућности и све средства за то, да организују свој национални живот као потпуно националне целине. Границе федералних јединица неће и не могу бити никаквом сметњом за то.

Једнаке грађанске правне сваког припадника ма које федералне јединице у свакој другој федералној јединици, т.ј. не читавој територији Југославије, чиниће да је сваки држављанин једне федералне јединице самим тим

истовремено држављанин федерације целе Југославије; прави демократски карактер народне власти једнако организоване у читавој Југославији - семо ће олакшати, да се Срби и Хрвати могу у читавој Југославији ослати, живети и развијати без каквих сметњи као националне целине. За ово ће они нећи многобројне облике већ на политичком и привредном, друштвеном и културном пољу.

Једино федеративна Југославија решава целокупно национално питање

Кад овако правилно схватимо смисао одлуке Другог заседања АВНОЈ-а по којој ће федеративна Југославија "осигурати пуну равноправност Хрвата, Срба, Словенаца, Македонаца и Црногорца, односно народе Србије, Хрватске, Словеније, Македоније, Црне Горе и Босне и Херцеговине", и одлуке Трећег заседања АВНОЈ-а о равноправности Хрвата и Срба у Хрватској, онда нам је лако схватити, зашто је федеративно уређење Југославије, и то управо на овако демократској основици каква је одлукама АВНОЈ-а и појединих националних већа ударило темељ, једино могуће решење целокупног националног питања у Југославији. Схватимо зашто тако и баш такво федеративно уређење Југославије отклања за увек све могућности националних сукоба и раздора међу југословенским народима, зашто оно отвара најшире видике за пуну, несметан национални развој овог народа Југославије и за срећну и велику будућност свих њих у неувидљивој братској заједници. А исто је тако јасно, да братска равноправност Хрвата и Срба сачињава главну основу братске заједнице свих Јужних Словена. Једном речју, са отварањем демократско-федеративне државне федерације целе Југославије, прави демократски карактер народне власти једнако организоване у читавој Југославији - семо ће олакшати, да се Срби и Хрвати могу у читавој Југославији ослати, живети и развијати без каквих сметњи као националне целине. За ово ће они нећи многобројне облике већ на политичком и привредном, друштвеном и културном пољу.

ративне Југославије завршава се вековна не-
сторија поцепаности, раздора и међусобних -
борби јужнословенских народа, а са тиме и
историја њихових слабости и потчињености т
туђим нацијама, њихова предисторија. Отпочи-
ва историја њиховог слободног и независног
националног живота, развоја и уздицања, уве-
товених и осигурених једино њиховом демокр-
ратском заједницом у федеративној држави,
њихова права историја.

С. Ж у ј о в и ћ

ПИТАЊЕ МАКЕДОНИЈЕ КРОЗ ОДЛУКЕ АВНОЈ-а

Никада једна земља, од тако крупног зна-
чаја није била тако обезбављена, као што
је била Македонија прије рата.

Питање Македоније било је ранијих година
једно од чворних питања чијем се решењу -
увек приступало уа збокет оружја.

У ствари није се радило о решењу самог
питања, него о супротностима и сукобима за
војевачких интереса, који су се, у разним
обртима политичке и међународне ситуације,
испољавали час јаче, час слабије. Под тако
званим македонским питањем криле су се те-
риторијалне освајачке намере и тежње за
превласт на Балкану. У дипломатском језику
појам Македоније значио је Балкан и, обра-
тно, појам Балкана неизбежни је постављао на
дневни ред питање Македоније.

Македонија, илз називи-брига о судбини
живља у Македонији, - како се то питање се-
ривизирало у јавности, - служило је увек као
повод да се на Балкану исполе прикривени
империјалистички утицаји и рачуни, развију

дипломатоки заплети и расправе ратни сукоб.

Међутим, када се радило о македонском пи-
тању, није се водило рачуна о расположењу
самог македонског народа, нити се тражило
његово мишљење. Напротив, њему није уопште
ни признано право да се назове народом.
Негирена су му све национална обележја, је-
зик, право на територију, национална истори-
ја, живот и својствене му културне тековине.
Великосрпски научник Никола Вулић, професор
београдског универзитета, прогласио је ма-
кедонски језик дијалектом српског језика, ве-
зујући ту гавдву са "истином" да је Макед-
онија колевка старе српске славе и величин
Душановог царства, итд, итд. Вулић, наравно,
је био једини српски научник који се служио
о овакој "науци".

Покрети македонског народа за јединство
слободу и независности гушени су у крви.

Илинденски устанак 1903 године и његову 3
дневну Крушевску републику, осмислило цаг
ство одговорило је покошем македонског на-
рода, а великосрпски и бугарски шовинисти
завојевачи - терором комитацких банди. У
време бивше Југославије у Македонији је
владао нејакрутнички, зверојевачки, гандерск
терор и неуведена длачке корумпираног чин-
ничког апарата.

Данас, у Јеку народно ослободилачког рат-
питања Македоније - се потпуно, суштински, и-
менило и не представља никакво посебно пи-
тање. Нерешено национално питање у бившој
Југославији било је главна жижга смећења з
развијања братских односа између народа Ј
рославије и међусобних одисаа других наро-
да на Балкану. Нерешено национално питање у
бившој Југославији претстављао је негатив-
ну снагу и оруђе империјалиста и сила је

основе за одблење Југославију и подјарбање већих народа од стране немачких империјалиста. Главну кривицу за то носе велики српски хегемонисти, који су, у нади да одрже диктатуру над својим и превласт над другим народима, и продали земљу у руке немачких завојевача. Великосрпска реакција која је тлечила многе народе, од почетка се појавила као владајући центар не само југословенске него и балканске реакције. На бази тога она је постала мишеник међународне реакције и а утицају над ком су се сајгмили светски империјалисти. Великосрпска реакција се пуцко, времено, да би очувала хегемонију претворила у најодвратнију издајничку клику, које је увукла судбину народа Југославије у крупне империјалистичке рачуне, док је није, пред рат, дефинитивно везала за хитлеровски немачки империјализам. Хитлеровој замисли одговарала је таква Југославија, све док није великосрпска реакција могла обећати да оствари мирно завојевање Балкана и да омогући повези све и братство балканских народа у њиховој борби за слободу и очување самосталности.

Борба народа Југославије против поробљавача и реакције ометања је планове Хитлера и империјалиста. Али, било је потребно да се на челу ослободилачке борбе стави српски народ, до тада владајућа нација, па да се национални покрети повежу и слију у општенародни ослободилачки покрет. Борбом против своје сопствене реакције и већих хегемонистичких планова, српски народ је омогућио развијање општенародног јединственог покрета који је престао на идеји борбеног јединства, братства и равноправности народа Југославије и свих народа Балкана. Но борба

бом у којој је пресудну улогу играо српски народ, разбијен је великосрпски хегемонистички центар као носилац империјалистичких и реакционарних замисли о посебљавању и провласти над народима и као носилац нацистичких, мрљачачких планова о "новом поретку". Делом сагласно јединства народа Југославије и олужном борбом НО војске, тај центар је саван на свој реални лик и улогу, на неколико међусобно повезаних издајничких групација (лондонско-каирока влада, клика издајничких бандита и официре са Драгом Михајловићем и око њега, Недићева група убице и плаћеника), групација директних немачких агента или Хитлерових агента у саванничкој позadini.

Кроз борбу народа Југославије до рата, кроз 27 март 1941 године, као устанак српског народа и устанке других народа Југославије, кроз стварање НО војски појединих и наших земаља и НОВ Југославије, кроз политичко и национално киткање јединство изражено на Другом заседању АВНОЈ-а, кроз деље вођење борбе против окупатора и издајника, народи Југославије остварили су и остварују своје самоопредељење, разбили су сваки траг свих Југославије - тамнице народа, створених је и развије се нова, јединствена демократска федеративна Југославија, братска за једнице народа, пример који одушевљава друге народе у ослободилачкој борби, гаранција слободе, независности, братског пријатељства и сарадње свих народа Балкана.

Према томе питање Македоније као посебно питање, у данашњем ослободилачком рату и после њега не постоји. Оно је на другом заседању АВНОЈ-а постављено и решено као и питање свих других земаља Југославије.

центар Балкана у рукама Немаца, то у ствари значи правити Немцима још једну административну област. Истичући текву парола данас, после одлука АВНОЈ-а, значи остварити од демократске федеративне Југославије, снажног упереног борба против немачко-фашистичког непријатеља свих балканских народа, један њен органски део и под видом да се то ради како би ова Македонија била македонска, прикључити Македонију под немачком окупацијом.

Ову паролу Немци активирају утолико више, уколико се више осећа колабација Бугарске због незахдривог нахвата Првене армије Немци коме гледе да убулеју бугарску реакцију, предузимајући Македонију њеној окупацији док с друге стране држе у резерви Бенча Михаилова, која ће у потребном моменту, када Бугарска покуша да се отргне, користити не поворнику као главног носилаца ове пароле. Јасно је да данас, када демократски савезници блок у многим већ признаје одлуке АВНОЈ-а и Југославију као федеративну државу чворенику, сваке паролу које се не похућара се тим одлукама и не предвиђа македонску федералну јединицу у оквиру демократске федеративне Југославије, у ствари помаже рад немачких империјалиста и њихових пометача, чији је главни циљ разбијање јединства народа Југославије у борби против Немаца.

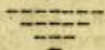
Како је веће рачено, Македоније се не може посматрати као неко посебно питање и не као питање сређивања некаких бугарско-Југословенских односа, нити као питање разграничења. Не ради се о ет томе већ о македонском народу и његовом праву. То своје право македонски народ оствариће организованим, свепародним учешћем у оружаном борби про-

тив немачких освајача и њихових слугу. То се право само тако и стиже. Кома је то право драгоцено и ко жели да помогне његовом остварењу, томе нису потребне ни погодбене комбинације, његов је пут једноставан, то је пут свепародне ослободилачке борбе читавог македонског народа!

Доцртаћемо, узгред, још једно питање, које је од принципијелне важности за развјетак НО покрета како у Грчкој тако и у Бугарској, и од огромног значења за уједињење македонске нације. Наиме, извесни грчки родољуби сматрају да, у условима данашњег рата против Немаца, не могу допустити уједињавање ослободилачког покрета Македонаца у Грчкој с матицом македонске нације у Југославији, а грчком делу Македоније обећавају за будућност аутономију. Овакав став они оправдавају тиме, што би неки грађански елементи ослободилачког покрета у Грчкој, чији би утицај иначе могао користити за спровођење мо билвације, били против НО покрета. Оваквим ставом се иза пријидне моментане користи скривају крупне принципијелне неправилности. Грчки родољуби не схватају основну ствар да у суштини питање не лежи територијално уступање поменутог дела Македоније Грчкој или Југославији. Зато грађански елементи који условавају своје учешће у НО покрету захтевањем македонске територије, нису никакви доследни демократи. Грчки родољуби не схватају важност Југославије као центра устанка и њен значај у окупљању свих народа у ослободилачком рату. И не схватају да се ради о праву македонског народа на уједињење у борби против непријатеља свих балканских народа, у борби за слободу Македоније.

И у Британској и у Америци се, после Другог заседања АВНОЈ-а, говори о македонској федералној јединици у Федеративној Југославији и подвлачи се чињеница да је оно што је у бившој Југославији било извор сталних међусобних сукоба и што се није могло решити за други низ година, остварено за непуних три године рата. Реч је о чистом јединству и сваткаву свих народа Југославије. Наши велики савезници из англо-совјетско-америчке антихитлеровске коалиције признају нас због тог јединства у борби против Хитлера и указују нам све већу помоћ. Сваки став великих савезничких држава још више олакшава јединство народа Југославије у борби против Немаца и њихових помагача у Србији и Бугарској. Ваљда с обзиром на такав став савезника, македонски народ долази у повољан међународни положај да у оквиру демократске федеративне Југославије први пут стекне своју националну државу.

Цитаве Македоније данас је цитаве свих осталих народа Југославије, које и македонског народа. Оно је наше заједничко - као равноправних народа једне државне целине. То даје историјски значај одлукама Другог заседања АВНОЈ-а. У томе је и суштина нове Југославије.

В. К а р д е љ:

СЛОБОДНА И РАВНОПРАВНА МАКЕДОНИЈА - ФАКТОР
МИРА И ЈЕДИНСТВА НА БАЛКАНУ

(Говор на другом заседању АСНОМа)

Другови и другарице, народни посланици!

Срећан сам што ми је пало у дужност да сам, народним претставницима слободног македонског народа, који први пут после много столећа полаже темеље нове македонске државности, предам толико поздраве маршала Тита и читавог Националног комитета ослобођене Југославије.

Мучни дани роштва македонског народа нису прошли су. Македонски народ и с њим заједно и сви народи Југославије радују се васкрсању нове слободне Македоније као равноправног члана јединствене државне заједнице југословенских народа. Окупатор је отеран с македонске земље у Југославији, а ви аспичи ете седе с радом на обнови земље и на изградњи македонске државности. За читав македонски народ остварују се перспективе за срећнију будућност.

Таква је победа НО покрета народа Југославије. То је резултат безграничних патњи, страдања, мука, које су подносили наши народи кроз неколико година овога рата. То је у успех херојске борбе наших бораца на фронту, који су - презирући смрт, а незадржани зворком љубављу према своме народу и пламеном вером у његову лепшу будућу судбину - под вођством свог команданта, друга Тита, раме уз раме са Црвеном армијом и армијама наших савезника - немилосрдно разбијали окупаторске трупе и њихове помагаче. То је најлепши дар безбројних жртава које су за-

ли македонски и сви naši narodi u ovom ratu, dar bezimernih junaka palih na frontu i u poseadini, izmучених и побијених бораца по окупаторским тамницама, зверски убијених же на, деце и старце по нашим поплазеним селима и градовима - та је вихов дар македонском народу и његовој лепшој будућности. Македонски народ ће узети ценити тај дар онако као што су га ценили они који су за ње дали свој живот. Велико дело каје се они започели македонски ће народ даље извршити са истом упорношћу, одушевљењем и са истом преданношћу ствари слободу македонског и свих наших народа, као што су то показали они који су падали у борби.

Не било би лако мислити и изврше штетно ако би сте дозволила да вас победа над окупаторима успеше, да вас обузме притога изнад од успеха. Историје нас учи да после сваког народног успелка нестане највеће тешкоће и опасностима у прво време после преузимања власти. Треба не само оружјем победити непријатеља, него га и политички догући, ма под какву се форму он скрива, замаскирао. Ми морамо бити свесни чињенице да је, додуше, непријатељ доживео пораз на frontu рата и да се брзо ближи дан његовог потпуног уништења, али морамо бити свесни тога да је он освајачко и даће оставити у нешој земљи и у читавом свету своје фашистичке, профашистичке, реакционarne агентуре, које ће покушати да се, у новим облицима поново докопају изгубљених позиција, утицаје и власти. Нарочито ми, мали народи морамо бити извешти с тиме, да је судбени свет такав, да оваки дан поново рађа безброј опасности за нашу слободу и независност. Та бидност је у толико потребнија јер нам, не жалост, свакодневни

свакодневни живот показује да су свечане изјаве о немешању у унутарње послове земља углавном остале само записне на папиру и у пракси јес ствар друкчија. Такође не треба забравити да има доста људи који мере наш демократизам на милметре и који су недовољни по неким неким мерама само за то што те мере не дају изајницима фашистичким агитима и народним непријатељима слободу да буше истинску народну демократију - ону демократију коју су наше демократске народне масе оствариле у својим НОО-има, у својој народној војсци и другим органима и народне власти у току тешке борбе против окупатора и домаћих издајника.

Све те чињенице важе за читаву нашу Југославију, за све наше народе, али је мислим да оне највише важе за македонски народ. Држим да македонски народ остварује своју националну независност и своју државност под тежим условима него и један други народ Југославије. Македонски народ има и пред Немаца, једног непријатеља који активно ради на његовом поновном поробљавању. Ти непријатељи су великобугарски, великосрпски, грчки и великоалбански ловишници, који раде на неплаћу Македоније и на њеној подели. То су, измеђ осталог, људи и групе у иностранству који помажу те непријатеље македонског народа, који знају да слободна и равноправна Македонија на Балкану значи један важан чвор мира и јединства на овом полуострву, где је игра империјалистичких великих сила у прошлости имала тако кобне последице за балканске народе и који баш због тога не желе слободну Македонију. Треба бацити само један поврхан поглед на карту, па да се ви-

ди све важност geopolitičkog položaja Makedonije, a istovremeno i sve spasnosti koje proizilaze od toga za makedonski narod. Prema tome, treba da budno stojimo na straži u odbrani tekovina koje ste izvojevali zajedno sa ostalim narodima Jugoslavije - i da postavite jasnu perspektivu za budućnost makedonskog naroda, perspektivu oko koje će se okupiti sav makedonski narod. Ne samo ru kovođioци, читав makedonski narod mora da zna kakva će politika najbolje obezbediti njegovu slobodu i nesmetan nacionalni razvitak. U prvom redu treba da makedonski jasno vidi ko su mu neprijatelji, a gde su mu istinski prijatelji, pomoćnici i saveznici. Mračna prošlost još leži u pamćenju makedonskog naroda, budući mu stare mržnje i često sprečavaju da pojedinci pravilno vide današnju stvar - nast. A vi znate da se vrlo mnogo promenilo u novoj Jugoslaviji, da je stara država u redu Jugoslavije na večita vremena srušena i pokopan. Ono što se danas ređa u novoj Jugoslaviji - to su retke historijske pojave. Naša zemlja, Jugoslavija, ne završava samo je dan pobedonosni NO rat, nego je prošla kroz jednu demokratsku revoluciju, koja odstranjuje sve mogućnosti ugrožavanja jednog naroda od strane drugog, a nasuprot tome stvara uslove za međusobnu pomoć naroda u njihovom razvitku i odbrani nacionalne slobode. Iz jedne stare Jugoslavije - tamnice ugroženih naroda - nastala je nova Jugoslavija, zaštitnik slobode i nezavisnosti svih naroda.

Ako hoćemo da za budućnost pravilno odredimo politiku koje treba da obezbedi makedonskom narodu slobodu i nesmetani unutrašnji razvitak, treba da pogledamo u najbližu prošlost, ne godine NO rata makedonsko-

rode i svih naroda Jugoslavije. Zasto je makedonski narod u tome ratu izvojevao pobeде koje će ostati u istoriji makedonskog naroda zapisane kao najkрупnije tekovine u njegovom nacionalnom razvitku, možemo reći kao do sadašnji koji je vekovnu borbu makedonskog naroda za opstanak, borbu za život i smrt, borbu za biti ili ne biti definitivno rešio u pozitivnom smislu za makedonski narod, toj, za BITI, za ŽIVOT? Ja mislim, drugovi idruge duce, da je suština ove političke linije, koju su 1941 godine najbolji sinovi makedonskog naroda, u sred pijenog velikobугарskog nacionalizma i velikoserpskog nadajetva, postavili kvoliniju borbe za oslobodjenje makedonskog naroda bila u sledećem:

1.- Protiv fašističkih osvajaca, protiv Hitlerova bloka, pošto je bilo poznato da fašizam i svi oni koji se povezuju sa njime ne mogu ni dati slobodu malim narodima ni biti njihovi prijatelji, pošto je fašizam neprijatelj i najveća opasnost za male narode, pošto se najjač, znalo da udaraц по фашизму значи udaraц по систему националног уgrožavanja uopšte, da to значи put ka oslobodjenju malih naroda.

2.- Zajedno sa narodima Jugoslavije jer su se ti narodi, napuštени и издани од својих starih vođova, ustajali protiv fašističkih okupatora, istovremeno obrecunavali sa starym reakcionarnim izdajničkim klikama i time stvorili mogućnost za potpunu ravnopravnost među narodima Jugoslavije, jer jedinstvo тих naroda jača svakoga od njih najviše, jer je u tom jedinstvu garancija pobeде и заштита buduće nezavisnosti.

3.- Pod barjаком istinskiх narodne demokracije, koji je visoko podigao NO фронт, u коме

су се окупили на позив КПЈ сви они који воде свој народ а мрзе тиранију, неправду, угњетавље једног народа од стране другог. Само пут истинске демократије отстраниће све оно на што су се у прошлости упирали великоосрпски, бугарски и грчки угњетачи македонског народа.

4.- Са истински демократским, слободољубивим, напредним снагама у свету, јер се знало да је ту победа, да је ту будућност, јер нико не може да заустави ток историје, јер да знало да само те снаге могу бити јединство самоодређења, слободе и равноправности малих народа.

Другови и другарице!

Данас, када су ту резултати те политика, није тешко доказати да је та политика правилна. Но то није довољно. Треба имати јасно пред очима чињеницу ДА БИ СВАКА ДРУЖИНА ПОЛИТИКА БИЛА КАТАСТРОФАЛНА ЗА МАКЕДОНСКИ НАРОД. Македонски народ не с правом бити већито захвалан оним својим синовима који су - слободни позиву КПЈ и пламеној речи великог трибуна наших народа, друге Тита - дошли тим путем победе и ослобођења македонског народа.

Ја мислим да македонски народ треба и у будућности да се држи тих начела у својој политици, ако хоће да остане слободан, ако хоће да оствари лепшу будућност него што је била његова прошлост. Напријатељи су остали исти, само што су се притајили, сакрили замаскирали и траже сада нове форме борбе против македонског народа. Но исти су остали и пријатељи македонског народа. Само што су они постали јачи и силнији својим победама над хитлеровским угњетачима. Зар може имати македонски народ бољег пријатеља од народа Југославије који су му помогли да

се ослободи и који су, свргнувши старе противнародна руководства, остварили услове за изградњу демократске народне власти, у којој нема места пољинизму, империјализму, тежњи ка угњетављу других народа? Зар није јасно, да управо оно што је изграђено у току НО рата, оно што је донело слободу македонском народу мора остати и главни погледни стуб његове будуће слободе изазвикне? То исто важи и за све остале југословенске народе. Четири године НО рата научиле су нас да јединство малих народа уз признање њихове потпуне равноправности, а са ослонцем на истински демократске снаге усеве ту, претставља непобедиву силу, која МОЖЕ да аштити нашу слободу и независност у будућности. Ето због тога је и постао јединствене јединствене државне заједнице наших народа, демократске и федеративне Југославије неопходна потреба сваког од њих. Нема слободе ни за један наш народ без њеног јединства. После свега тога разуме се, природно је да сви непријатељи наших народа и тековина наше НО борбе данас иду за једним ЈЕДИНСТВЕНИМ циљем: они настоје да разорне јединство наших народа, да разбију Југославију. У том су погледу данас јединствени и великоосрпски четници и великобугарски ковинници, и хрватске усташе, и они око реакционарне Мачекове клике, и словеначки белоградисти и швабгардисти итд. Сваки од њих долази са посебним паролама. Једнима је демократске федеративне Југославије сувише, другима премало, трећи циљу сепаратистичке пароле, четврти покушавају да поново нехушкају један народ на други итд. А за те агентуре везује се снажни непријатељ.

Будућност наших народа тражи од нас да будемо до крајности будни према свим

појавима. Било би велика илузија мислити да код било ког нашег народа нема тих унутарњих агентура спољашњег непријатеља. Неприја тељ не спава, он не мисли да капитулира, он ради. Истина, он нема подршке народа, али има подршку спољашњег непријатеља, немачког фашизма и његових помагача и агентура по читавом свету. Он ће бити безбедан само онда кад будемо стајали будно на стражи основних принципа НО фронте, ако у самом почетку спречимо све појаве рукења тековина НО борбе. А нарочито морамо имати пред очима једину циљницу: јавно Југославије то је јавно и слободно Македонија, без страха за своју слободу и независност. И обрнуто: слободна и равноправна Македонија - то је најцвршћи стуб Југославије. Ствар сваког појединог Македонца мора према томе бити не само што брже изградити Македонију, него у исто време и што више ојачати Југославију, ојачати је тако, да нико не сме дигнути прот против ње а да не наиђе на јединствен, страшен отпор свих наших народа. Таква Југославија ће значити: мир на Балкану и унутрашња слобода, равноправност, благостање наших народа.

Другови и другарице, народни посленици!

Желим вам у име НКОЈ-а успешан рад на нашем другом заседању, убеђен да ће ваше одлуке много допринети убрзавању однове наше стабилности а и свима нама тако драге Македоније, а истовремено и јачању наше заједничке домовине - демократске федеративне Југославије.

Да живи слободна слободна Македонија у складу са Југославији равноправних народа!

Слава падим херојима наших народа, који су дали своје велике животе за то велико дело!

А. Х е б р а н г

РАВНОПРАВНОСТ И ЈЕДИНСТВО НАРОДА У ФЕДЕРАТИВНОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

Стеру су Југославију од њеног постанка до просвети раздирале оштре националне супротности и националне борбе. Она је била терницаца народа а диктатуром великосрпских клика. То је био један од највећих узрока њеног брзог и једног слома, кад су фашистички освајачи напали нашу домовину.

Великосрпске клике и њени савезници из врхова угњетених народа (вођство ХСС-а, Словенске клерикалне странке, Југословенске муслиманске организације и др.) нису могли rijeшати национално питање и Југославију претворити у јавно заједницу равноправних народа. Њихова међусобна мегатареза, изигравање и погарење отварање су само врсте поменутих групама и кликама до државних јасола. А народи Југославије чамели су и даље у националном ropотству и биједи.

Оправдани захтјеви Хрвата и других угњетених народа - и покрети који су их претили - гушени су бруталном силом. Великосрпске клике није хтјеле попустити захтјевима угњетених народа, јер би то неизбјежно ограничило своје политичку власт и пљачку. Да би прикрила своје себичне кликашке интересе и оправдала своју насилничку владавину, она је тргнела да би остварење захтјева угњетених народа који су се борили за националну слободу и равноправност УГРОЗИЛО ЈЕДИНСТВО ЈУГОСЛАВИЈЕ И ДОВЕЛО ДО ЊЕНОГ РАСПАДА. Великосрпске је клике у својој ограничености сматрале да ће проглашењем "Југословенског народа" дакретом и силом избрисати националне разлике

међу народима Југославије, настале кроз стотинама, и укинути националне супротности. Тиме је она у ствари разједињавала наше народе, па је њих територијално јединство Југославије морало одржавати хандармакским кундаком, законом о заштити државе, глљављачом и тамницом. Њена политика националног угњетављања доводила је у опасност и саму идеју о државној заједници народа Југославије.

Грубо газење најосновнијих националних права и осјећања, што је тако безобзирно проводила великокрпска клика, ПОТХРАЊИВАЛО ЈЕ ШОВИНИСТИЧКЕ И СЕПАРАТИСТИЧКЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У РЕДОВИМА УГЊЕТЕНИХ НАРОДА/и тјерало воду на млици фашистичких освајачких планова.

Великокрпски су хегемонисти вјеровали да се јединство Југославије може осигурати једино чувањем њихове превласти и угњетављањем Хрвате, Словенце, Македонца и Црногорца. Сепаратистички су пак елементи у редовима угњетених народа сматрали да се до националне слободе може доћи само разбијањем Југославије и отцепљењем.

Богато и крваво плаћано искуство, што су га наши народи стекли током овога рата, показује како су се великокрпски хегемонисти и сепаратисти злочиначки, неодговорно и крваво играли народном судбином. То нам искуство показује, да је хегемонистичка и петоклонашка политика великокрпских клика разједињавала наше народе и Југославију довела у фашистичко ропство. Али нам искуство исто тако показује, да је сепаратизам – то чедо великокрпске угњетачке политике – олакшао поробљављење и комадање Југославије, и да је водио у најтеже ропство и цибиједу Хрвате, Србе, Словенце, Црногорце и Македонце. Тако су се, као двије крајности, великокрпс-

ки хегемонисти и сепаратисти међусобно допуњавали и помагали у рушењу старе Југославије. На рушевинима старе Југославије, које су нам оставиле у наслеђе блиске владајуће клике, наши народи, под новим вођством, изграђују властитим рукама и својом крваву нову ФЕДЕРАТИВНУ ЈУГОСЛАВИЈУ/

Народи Југославије у ослободилачком рату задивили су свијет не само својим великим јунашвом, пожртвованošћу и ратном вештином него и високом политичком вешташћу. Они у ослободилачком рату истовремено рјешавају два животна питања о којима овиси њихова љепша и срећнија будућност.

Прво, својом јуначком борбом ослобађају наши народи земљу од фашистичких окупатора и њихових слугу, и

Друго, на темељу националне слободе и равноправности изграђују демократски, федеративну Југославију, моћну и јединствену заједницу.

ФЕДЕРАТИВНО УРЕЂЕЊЕ РЈЕШАВА И ПИТАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ СЛОБОДЕ И РАВНОПРАВНОСТИ СВАКОГ ПОЈЕДИНОГ НАРОДА И ПИТАЊЕ ЊИХОВОГ ЈЕДИНСТВА КАО ЦЕЛИНЕ У ОКВИРУ ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ.

АВНОЈ И НАЦИОНАЛНИ КОМИТЕТ ИЗРАСЛИ У ОСЛОБОДИЛАЧКОЈ БОРБИ КАО ЗАЈЕДНИЧКИ ПАРЛАМЕНТ И ЗАЈЕДНИЧКА ВЛАДА СВИХ ЗЕМАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ, ПРЕТСТАВЉАЈУ ЧВРСТО И НЕРАЗОРЛИВО ЈЕДИНСТВО НАШИХ НАРОДА ИСКОВАНО У ПЛАМЕНУ ОСЛОБОДИЛАЧКОГ РАТА НА НАЧЕЛУ РАВНОПРАВНОСТИ

Стварањем ЗАВНОХ-а и других земаљских њихових, која ће се развити у народне парламенте и владе појединих земаља, рјешава се национално питање и остварује право самоодређења, тј право сваког народа да, сам својом властитом вољом, одлучује о својој судбини. Федеративно уређење Југославије није

плод неког наметања одозго или izvana, nego je do izraza dubokih težnja i slobodne volje svih naroda Jugoslavije. Tako su na pr. pretstavnici Hrvatske, okupljeni na drugom zasjedanju ZAVNOH-a, jednodušno usvojili federativno načelo i odlučili da slobodna i ujedinjena Hrvatska postaje ravnopravnim članom demokratske federativne Jugoslavije. Takve su odluke donijele i ostale zemaljske vlade. Na drugom zasjedanju AVNOJ-a, koje su prisustvovali izaslanici svih zemalja, otkriveno je i proglašeno načelo o federativnom uređenju Jugoslavije.

Tako naši narodi, lomeći sve zapreke, u ogradu oslobodilačkog rata rješavaju svoja najvažnija pitanja, koja bi bila nerješiva za sve bivše vladajuće klike i stranke. Osvetarujući pravo samoodređenja, narodi Jugoslavije izgrađuju na temelju nacionalne slobode i ravnopravnosti svoju zajedničku domovinu, demokratsku federativnu Jugoslaviju.

А: X у м о

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА У ДЕМОКРАТСКОЈ ФЕДЕРАТИВНОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

1.

Друго засједање АВНОЈ-а, на коме је донесена одлука о уређењу Југославије на федеративном принципу, представља преломни момент у развоју борбе наших народа за слободу, националну равноправност и социјалну правду. Одлука о федеративном уређењу наше државе заједнице створила је, уз остале одлуке Другог засједања све услове да наши

народи, на бази међусобних братских односа, изграде срећнији и бољи живот, kakav do sad nikad nisu imali.

Одлуке АВНОЈ-а, изе којих стоји политичко и правно искуство наших народа, херојске борбе наше војске, тежње, наде и замисли милиона наших људи, — лако су легле у свијест народа и брзо створиле увјерење да он сам одлучује о својој судбини и да ово ново право ствара, нова Југославија, зашто претставља све оно чему су тежили сви народи Југославије. У народу се формирало увјерење, боље рећи самоувјерење народа, да одлуке Другог засједања АВНОЈ-а имају такву војничку и политичку снагу да не може бити ни најмање сумње у сигурност њиховог остварења.

Одлуке Другог засједања АВНОЈ-а остварују дугогодишње тежње Босне и Херцеговине за равноправношћу. Босна и Херцеговина ће се та тежње постићи у федеративној демократској Југославији. Велике жртве које су Босна и Херцеговина дале и које ће дати у ослободилачкој борби, нису узалудне, јер су нареди Југославије, дакле и народи Босне и Херцеговине, борили за нову, демократску и братску Југославију, односно за нови и срећнији живот босанско-херцеговачког становништва.

Одлука народних претставника на оснивачкој окупштини ЗАВНОХ-а о томе да ће братство и јединство, које се остварује кроз олујану борбу народа као камен темељац изградње бољег живота наши свој пуни смисао у равноправној и федеративној јединици Борних Херцеговина, и наша је не пуно разумијељива и оспособљава свих народа Југославије, односно њихових депутата на другом засједању АВНОЈ-а, рјешавају проблем Босне и Херцеговине.

геговине, народи Југославије решише један од ових важних унутрашњих проблема. Решење тог проблема претстављаће правилно решавање српско-хрватских односа на свим линијама.

После слома бивше Југославије, Босном и Херцеговином почели су, прво, да карате усташе. Остварујући Хитлеров план о истребљивању Словена и настојећи да Босну и Херцеговину за увијек осигурају за великохрватске провинције, они су према не уништавање српског народа, Српски народ показао је велику отпорност и свакима устанком разбио планове великохрватских провинција - Хитлерових ученика. Служећи Хитлеру као и усташе, и ослањајући се такође на њага, великосрпски провинцијалисти хтели су да преко четника Драже Михајловића осигурају Босну и Херцеговину за великосрпске провинције, на су према да искорене муслимане и Хрвате. И тако су четници срезови на једној страни претежно српски, на другој претежно муслимански и хрватски, остали црсти као гробље. Временом, услед све већег пораста НО покрета, усташе су почели са истребљивањем хрватског и муслиманског живља, а четници са покољима српског, настојећи да униште на једравије снаге српског народа. Братоубиљачка борба развијала се у самоистребљивање. Тај развој прекинуло је ширење НО борбе.

У Босни и Херцеговини одиграле су се велике битке наше војске. Ту су задати одлучни удари Павелићевим усташама и Дражиним четницима, ту су поражене многе окупаторске дивизије. У устанку, на резултатима битака, народ је стекао вјеру у себе и своје снаге, стекао је увјерене да су интереси Срба, Хрвата и муслимана једни те исти и да је заједничка борба против окупатора и издајника - за једнички интереси и једних и других и

трећих. Народ Босне и Херцеговине схватио је да је у интересу и Срба и Хрвата и муслимана да се створи федерална Босна и Херцеговина, што би за увјек онемогућило да великосрпски и великохрватски провинцијалисти и муслимански реакционари сију у Босни и Херцеговини раздор и мржњу и постигну нагоде не међусобну борбу. Такво решење питања Босне и Херцеговине у новој Југославији има своју реалну основу у националном саставу становништва Босне и Херцеговине, а могућности и основе таквог рјешења провјерене су и удрене у НО борби.

У Босни и Херцеговини живе Срби, Хрвати и муслимани - последни су тек на почетку процесе националног одређивања. Према томе, Босна и Херцеговина, ако се поштује принцип народне суверености, не може принасти ни Србији ни Хрватској, нити се може поделити између Србије и Хрватске; пошто у њој не само што живи муслиманско становништво, које у својој маси није оформљено ни као Срби, ни као Хрвати, него је и српско и хрватско становништво измешано тако, да се за многе крајеве не може рећи овде живе само Срби или овде живе само Хрвати. Према томе Босна и Херцеговина нису ни српске ни хрватске, него подједнако - и српске, и хрватске и муслиманске.

2.

Прије стварања бивше Југославије било је демократа и патриота који су у добрим српско-хрватским односима видјели основу братских односа народа Југославије. Ти демократи и патриоти, међутим, нису схватили да братско рјешење српско-хрватских односа укључује и решење питања Срба и Хрвата у Босни и Херцеговини на бази равноправности Босне

и Херцеговине, Многи од тих људи данас се налазе у НО борби, која им је потпуно отворила очи, Босанско-херцеговачка стварност: спаљена сеља, подивљали плодни крајеви, пусти оредови кроз које пролазе само народни и непријатељски војници, — говори речито о последицама поретка и односа у бившој Југославији, с подјелима окупатора, српских, хрватских и муслиманских издајника, Све то оптужује прошлост и опомиње данашницу да кради будућност у којој се с нашим народима више неће моћи десити оно што се десило у овом рату. Страхове последице бивше Југославије и НО борбе објаснило су нашим народима оно што им раније није било јасно; они виде да ће равноправна Босна и Херцеговина у федеративној демократској Југославији до корена уништити великосрпско и великохрватско кривичничко зло.

У бившој Југославији све српске грађанске странке имале су, у питању Босне и Херцеговине кривичничко великосрпско схватање. Оне су тврдиле да су Босна и Херцеговина српске Свој став поткрепљивале су наводима да је српско становништво у већини.

Најугађенија политичка партија у Хрватском народу била је, прије рата, Хрватска сељачка странка, Под њеним руководством, велике Хрватске сељачке масе водиле су борбу против београдских рожима диктатуре. Али, хрватске сељачке масе, водећи демократску борбу, биле су спречавале онога да своју борбу сједине с демократским ондашњама у земљи, нарочито у Босни и Херцеговини, где су реакционери типа Шутеја, Бориса Смољана и других нарочито бурно назвали да се борба босанско-херцеговачких Хрвата не слије с демократском борбом српског народа и муслимана. По питању

положаја Босне и Херцеговине, вођство ХСС-а имало је великохрватски став што онако ие као што су вођства српских грађанских странака имала великосрпски. То је најбоље показало у погодбама око споразума Цветковић — Мачек и послуже тога споразума.

Великосрпски ве и великохрватски реакционери и хегемонисти водили су отворену борбу око поделе Босне и Херцеговине. Они су потписали споразум, али споразум није докрајчио ту борбу. Већина водећих људи у ХСС-у потпуно је код хрватских маса мисла о "хрватској Босни и Херцеговини" и, на тој линији, толерисале у странци широким политичким и устанке елементе, који су распријавили отворену мржњу против српског народа. Штампала великосрпског дела Владе Цветковић-Мачек писале је о хрватском терору над српским живљем у оном делу Босне и Херцеговине који је прихватио хрватској банцини и позивала на отпор и освету. Ту је дошао Хитлер и крунисао дело великосрпских и великохрватских доминиста.

Муслиманске масе осећале су се у бившој Југославији угњетане и социјално и економски и политички, и биле су великим делом, опремане да прихвати политичку заједничку борбу са српским и хрватским народом за демократско и праведно уређење Југославије. Вођство ЈМО-а у коме су седели њеним делом муслимански реакционери, вођство је то расположање муслимана на је с времена на време бацало народу о аутономији Босне и Херцеговине. С том народом они су хтели да постигну друго него што су масе гледале у свој. Маса су у аутономији гледале ослобођење од тешког положаја, остваривање братства између свих народа који живе у Босни и Хер

деговини и омогућавање јединствене и моћне борбе за бољи и човјечији живот, реакционари и вођства ЈМО-а, међутим, приказивали су ту паролу као ствар које тиче само муслимана и тиме су хтели да одвоје муслиман од осталог демократског покрета и да - аутономијом, као првом марамом, плаше и драге београдске реакционере, с којима су трговали. Све чињенице објашњавају што је велики део муслиманских и малограђанских маса у градовима дочекао Хитлерове освајаче с руком на поздрав и с кукастим крстом на руци.

Не улазећи дубље у анализу последице политике ЈМО-а, српских грађанских странака и ХСС-а на општи положај Босне и Херцеговине овде ће моћи истаћи још само то да су Босна и Херцеговина биле безобзирно плаћане и да су њихова богатства искориставана за богаћење једне оцаробрене, корумпиране клике у Београду и већих помагача у Сарајеву и Загребу, док је народ грцао у некићу, биједу и немаштини. Последице полуколонијалног положаја Босне и Херцеговине подједнако су искусили и Срби и Хрвати и Муслимани.

3.

И ако има босанских Хрвата и муслимана који се и данас налазе у муслиманским и домобранским јединицама или у "разнобојним" немачким дивизијама, али има муслиманских и хрватских маса које још увјек заузимају неутрален или колебаљив став по питању НО борба против окупатора, иако где где има четничких група, Босна и Херцеговина узеле су великог учешћа у борби наших народа за ослобођење. Босна и Херцеговине су, тако удариле темеље братству и јединству својих народа. Оне су својом борбом допринеле братству Срба и Хрвата у целој земљи као што

је заједничка борба Срба и Хрвата у Хрватској и Срба из Србије довела и мора водити потпуном братимљењу народа Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговине осигурале су своју будућност, своје равноправно место у демократској федеративној Југославији. Та будућност биће благо оних, који су је ковали, који је данас кују а који јој и данас прилазе да је кују. Остали неће имати будућности.

Друга велика чињеница, које значи прелом у даљем развоју борбе народа Босне и Херцеговине, јесте историјска одлука ЗАВНОБИХ-а о братском и равноправном положају у новој Југославији, Босне и Херцеговине. Том својом одлуком и борбом која ју је омогућила, здраве снаге Босне и Херцеговине показале су да су способне да изграде своју земљу, да их је борба подигла на већу моралну и политичку висину. Постоје сви услови да те силне народне снаге које су до данас показале толико отпорности и виталности, настају у мирном периоду, са сигурношћу и љубављу, изграду своје уже и своје југословенске домовине. И не само то, него и да на бази братских међусобних односа за свегда униште трагове стarih времена и могућности поновних појава тих трагова. Све је то могуће кад се води рачуна о праву и суверености босанско-херцеговачких Срба, Хрвата и Муслимана.

Питање Босне и Херцеговине решиће се онако, како су то - преко својих делегата изразили њихови народи на првом засједању ЗАВНОБИХ-а. Правилно решење тога питање ислаучује аутономију Босне и Херцеговине, јер би оне, као аутономна јединица, морале ући у састав српске или хрватске федералне јединице, а то нити би одговарало националној

равноликости Боске и Херцеговине, на разви-
јању и учvrшћавану међусобних односа које
диних групе босанско-херцеговачког ста-
вништва. С друге стране, то би успорило већ
започети процес националног оформљавања
муслимана као Срба или Хрвата.

Српки и Хрватски народ у равноправној
Босни и Херцеговини добиће сва своја пра-
ва, како се не прикључе директно Србији и
или Хрватској. Српски народ у равноправној,
федералној Босни и Херцеговини имаће све
оно што има српски народ у федералној Ср-
бији. Судјелујући равноправно са српским
народом и муслиманима у изградњи равнопра-
вне, федералне јединице Босне и Херцегови-
не, хрватски народ увидјеће да има иста
права и исте услове развита као и хрват-
ски народ у федералној јединици Хрватској.
Исти услови гарантују муслиманима равнопр-
равност и прву могућност даље развоја.
Слобода Србије и слободна Хрватска, у кој-
има неће бити повиниоте и реакционара, би
ће звеном Србину, Хрвату и муслиману у Бо-
сни и Херцеговини своје земља исто онако
као што ће Срби на Србији и Хрвати на Хр-
ватској осјећати слободну и равноправну
Босну и Херцеговину својом земљом, органи-
ским и неорганичким дијелом наше целине,
Југославије као доловине ових Јуанких Сло-
вене, Слободне Босне и Херцеговине, имају,
слободне Србије и Хрватске, неће бити камен
скупље и сукоба, него братско споја, сигур-
на карика у ланцу братске и јединства на-
ших народе.

АУТОНОМНА ВОЈВОДИНА - ПРИМЕР БРАТСКИХ ОДНО- СА НАРОДА У НОВОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ

Десетог децембра одржана је прва покрајин-
ска конференција јединственог НОФ-а Војво-
дине. Секретар извршног одбора ЈНОФ-а Војво-
дине, брат Јован Веселинов, говорећи о положа-
ју Војводине у демократској федеративној Ју-
гославији рекао је: "Ми говоримо о Војводи-
ни као о аутономној покрајини. Одатле се ви-
да да наше Војводине неће имати исти поло-
жај у држави као што га имају федералне је-
динице Хрватске, Словеније, Србије итд. Аутоно-
мна Војводина биће у саставу једне од феде-
ралних јединица наше демократске Југославије.
Народ ће имати прилику да директно или
преко својих претставника каже којој феде-
ралној јединици жели да се прикључи... Одно-
са Војводине према једној или другој феде-
ралној јединици биће тако регулисано, како ће
најбоље одговарати народима Војводине и ин-
тересима читаве наше државне заједнице".

У току тридогодишњег НОФ-ата народ Војво-
дине борбом је осигурао себи своју слободу
и аутономију. У заједници са осталим народи-
ма Југославије, народи Војводине су у борби
против окупатора-турина и домаћих издајни-
ка нашли свој пут и своје спасење у новој
Југославији. Војвођанске бригаде, чије су ре-
дове све до ослобођења Војводине сачињавали
највећим делом синови и кћери јуначког Ср-
ма -- уздани су кости и животи својих најбо-
љих бораца у темеље братске заједнице наших
народа. Већ у првим данима устанка у равном
Срему и паргизански одред Сремски ро-
дуби дику немачке војске у ваздух и убијеју
окупаторске и усташке стражаре и петроле.

Пошћу гори жито и кудељаре - то сремски партизани не дају да окупатор назови из богатог Срема народну муку и труд. Безброј путе се окупатор свим својим бесом бацао на Срем. Падио је села, убијао недужне људе, али никада Срем није покорио, никада није истребио партизана из Срема. Млади Сремице су на великима умирали с Титовим знаменом на уснама. Јуначки Срем демантовао је немце да се на равницама не може водити партизански рат. Срем је показао да се народ и његови борци, које води свест и пламена зубан за отаџбину, не може уништити.

Истовремено с борбом у Срему, борци 16 и 36 војвођанске дивизије водили су борбе с не пријатељим у Источној Босни и другим крајевима наше отаџбине. Победе и јунаштво војвођанских јединица на Мајевници, код Кораја и на Челуцу, остаће незаборавне у нашој епопеји. У борбама за Београд и 12 војвођански корпус даје своје жртве, којим је цео тивачко братство наших народа. Неколико пута је врховни командант маршал Тито похвалио војвођанске бригаде, којима су се похвале највише принале и част.

НОВ ослободила је, у велику братску помоћ херојске Црвене армије, целу Војводину. Српски народ Војводине у братству с Хрватима, а заједно с народним масама словачког и мађарског народа, може овде мобилисати све људске и материјалне снаге у борби за потпуно ослобођење наше отаџбине и уништење немачког фашизма. Јуначки Срем сноси и данас у Војводини највеће терете. Сада треба да и остали крајеви Војводине дају све снаге за фронт и за победу. Пут којим треба да иду, већ је јасно обележен. Срем га је крају обележио и ударничким напорима на фронту и у

позадини. То је пут којим је ишао народни херој Ђерко Зрењанин и толики други војвођански борци који су пали смрћу храбрих у ослободилачком рату. Тај пут су обележили и борци нове 51 војвођанске дивизије, која се истакла и која је похваљена за јуначку борбу за ослобођење Барање. Тај пут су обележили и млади борци из свих крајева Војводине, који су у борбама за бањински мостобран на Дунаву показали велику храброст и јунаштво. На том путу се налази и бригада војвођанских Словака и новословена бригада Бачких Мађара, које се боре у редовима НО војске.

Војводине треба да у маломе постане оно што је Југославија у великоме - пример братства и јединства свих наших народа и наше одних мањина.

Војводину је окупатор био раскомадао. Банатом је газила швапска чизма, Бачка и Барања су стезале под терором повампирених мађарских барона - фашиста. Срем је био предан у намаљук Певелдњевки усташама. Наши народи - а пре свега српски народ - требало је да буду истребљени у Војводини. На стеништима у Жабку и Чуругу, на вешалима и у ладеним њивама Дунава код Новог Сада, у логору смрти у Земуну, требало је да нестане наше Војводине. Али су та зверства окупатора и његових слугу подвизала на још одлучнију борбу и освету, на још чвршће братство и јединство народа Војводине. Немци су хтели да разједине народе Војводине, да униште словачки живљак у Војводини, али им то није успело. Ми данас видимо да су Немци - а не Словаки - ти који су уклоњени са тла Војводине. А Срби Војводине стварају још јаче братство с Хрватима и тељу заједницу са словачком и мађарском мањином Војводине,

се свима онима који не сносе одговорност за фашистичка зверства. Хрвати Срме и Банатске нису никада помагали окупаторе ни у провинцистичке зверства Паведине. Словенци Срме су од првих дана помагали нашу НОВ борбу. Мађари Војводине нигде нису масовно суделовали у алокиме мађарских фашиста, а данас се Мађари Војводине боре заједно са НОВ у Мизарској да би казнили Немце и мађарске фашисте.

Братство и јединство наших народа била је од првих дана устанка најјаче оружје и народа Војводине. Владарима томе, у Срму (како и у другим крајевима Војводине) нису се никада појавили четници. Драги Михајловићу није успело да посеје братоубилачку мржњу међу народима Војводине.

Народи Војводине су се показали спреми да надрже све искушање, да одбију све нападе побеснелог гонича, да истрају на путу братства и јединства наших народа.

Данас се у Новом Саду, главном граду Војводине, одржава први антифашистички конгрес војвођанске омладине. Из свих крајева Војводине хрле млади борци и ударници, омладинци и омладинке, са фронта, са брчка и поља, да још једном ишљебестују своје јединство и своју решеност да истрају до краја и да и даље предводе у НО борби Војводине. Досадашњи успеси и дела - нарочито српске омладине - уверавају нас да ће војвођанске омладине још одлучније поћи путем који су обележили јунаци војвођанских бригада. Недавна одлука о текмичевој омладини Србије и Војводине за што већу помоћ фронта и постредним крајевима ике отаџбине - Војни, Далмацији, Црној Гори, Јази - гаранција су да ће војвођанска омладине и отаџба -

још јединственије и јача - поћи путем борбе, племенитог братства и стваралачког јединства народа Војводине - за победу равноправне заједнице свих наших народа у новој Југославији.

О ФЕДЕРАТИВНОМ УРЕЂЕЊУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Моћу најзначајније закључке донесене на Другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу долази у први ред одлука о изградњи Југославије на федеративном начелу.

Поштујући право сваког народа на самодређење, укључујући ту и право на отцепљење од или уједињење с другим народима, делегати на Другом заседању АВНОЈ-а изразили су првостепену вољу наших народа да остану и даље уједињени у једној државној заједници и да ту заједницу изграде на федеративном начелу.

Поставља се питање, зашто су наши народи преко својих претставника у АВНОЈ-у одлучили да изграде своју државну заједницу на федеративном начелу и како они хоће да остварују у садашњем часу? Ту одлуку доносили су народи Југославије у првом реду зато што је Југославија земља у којој живе различите нације (Хрвати, Срби, Словенци, Пригорци, Македонци) код којих су постојале и постоје дугорочније тежње, напори и борбе да се уједине у једну државну заједницу под условом да сачувају и оспутају својонационалну индивидуалност, што другим

ријечима значи да је код свих народа Југо-
славије постојао и да постоји чврста во-
ља да оснују такву државну заједницу у ко-
joj ће народи Србије, Хрватске, Словеније,
Македоније, Црне Горе, Босне и Херцеговине
бити равноправни и суверени.

Сви досадашњи напори и борбе наших наро-
да и виховних нејачања обнова да остваре
такву заједницу изјавили су се услед
тога што су се нашим народима наметнуле
као вође и управљачи разне протународне,
кодебизне, реакционарне или хегемонистичке
класе, које су бринуле брину једино о томе
како да осигурају своје себичне интересе
и класичке положаје, на штету, услед тога
што се питање државног уређења рјешавало
до сад за зеленим отолом. Тако су се текже
и напори наших народа да се уједине у јед-
ну државну заједницу равноправних народа
изјавиле пу децембру 1918 године, после
је слома Аустро-Угарске монархије. У намје-
ри да осигура своје себичне интересе и по-
зиције, и не бирајући сретства, београдска
великосрпска хегемонистичка класа на челу
са двором, наметнула је, путем Видовданског
устава (1921), који је донела вештачки и
лажно створеном већном, централистичко у-
ређење државе и одлучно одбацила начело
федеративног уређења Југославије које су
хтјели да остваре наши народи. Кроз пуне
23 године великосрпске хегемонистичке класе
на челу с двором систематски је спрово-
дила политику завађања Срба и Хрвата, Срба
и муслимана, Срба и Македонаца итд. Да би
осигурала своју превласт, она је Србе, Хрва-
те и Словенце прогласила једним трошме-
ним народом, а Македонцима и Пригорцима
ванземаља сваки национални индивидуалитет.

Кроз пуне 23 године централистичко уређење
је притискивало је народе Југославије као
мора. То су биле године најжриве реакције,
губања демократских слобода, националног у-
гњетавања, терора и насиља. Тако уређење
није вазвадо наше народе него их је раз-
једињавало.

Поучени тим крваво и скупо плаћеним ис-
куством, освједочени да је та великосрпска
централистичка и хегемонистичка класа на
челу с краљем Петром II наставила своје
протународно дјело у још стрешнијим и по-
дијим облицима, у облику најжгусније паде
је наших народа, раскиривања братоубицач-
ког рата и осредње се окупатором, а све у
целу осигуравања својих, себичних класич-
них централистичких интереса, народи Југо-
славије одлучили су да изграде своју држа-
вну заједницу на федеративном начелу, на
начелу братства и равноправности свих на-
рода Југославије.

Начело федеративног уређења представља
најдемократскије начело на којем се засни-
вају међусобни односи разних нација, нацио-
налних јединица, унутар једне државне заје-
днице. У федеративној заједници сваки на-
род имаде своје органе законодавне и извр-
шне власти који самостално ријешавају ко-
себична питања тог народа. За заједничке по-
слове, тј. за послове који се изјеснавају
и једино могу ријешити у интересу заједни-
це, постоје одговорна заједничка тијела
створена и изабрана тако да је унапријед
омогућено свако подгласавање, свако из-
јављање, сваке хегемоније. Према томе, начело
федерације омогућује сваком народу јав-
љање посебних интереса, који истовремено
јачају и опћу заједницу и обртно. Укратко

речено: У ФЕДЕРАТИВНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ СВАКИ, И НАЈМАНИ НАРОД, ИМА СВЕ ПРИВРЕДНЕ, ПОЛИТИЧКЕ КУЛТУРНЕ И ВОЈНЕ ВРЕДНОСТИ КОЈЕ МИ С ЈЕДНЕ СТРАНЕ ПРУЖА СНАЖНА, ВЕЛИКА ДРЖАВНА ЗАЈЕДНИЦА У КОЈОЈ УЧЕСТВУЈЕ, А С ДРУГЕ СТРАНЕ СВА СУ ВЕГОВА ПРАВА И ПРАВНИ ИНТЕРЕСИ ОСИГУРАНИ И ПОШТОВАНИ КАО ДА ЈЕ ПОТПУНО САМОСТАЛАН.

Ове основна начела федеративног уређења наши народи остварују већ сада, у вријеме НО рата, конституирањем АВНОЈ-а у врховно законодавно народно претставничко тијело Југославије. АВНОЈ као врховни претставник суверенитета народа и државе Југославије као цјелине утјеловају све другогодишње тежње, напоре и борбе народа Југославије за остварење једне братске заједнице равноправних народа, он утјеловају својим националним саставом борбено братство велик народа, рођено и исковано у огњу НО демократског устанка. Такво претставничко тијело најбоља је гаранција да више никада неће бити могуће да било какве противнародне хегемонистичке машке зајави на грбачу народа, да их тлачи, национално угњетава, експлоатисира, раоппрдује маћу има националну мржњу и братоубијачки рат. такво претставничко тијело најбоља је гаранција да ће закони, уредбе и укази, које оно буде доносило, или у корист наше федеративне Југославије као цјелине, а истовремено то значи у корист сваког нашег народа посебно. У складу с начелом федеративног уређења Југославије, наши народи већ сада остварују основне органе народне власти појединих народа Југославије. Тако поједине народе Југославије суверено претстављају Заједнице антифашистичка вијећа народног

ослобођења и НОО-и који ће доносити законе и уредбе на основу посебних интереса сваког појединог народа, водећи истовремено рачуна о томе да ти закони и уредбе буду у складу са законима и уредбама АВНОЈ-а.

Постављајући тако темеље федеративној наградњи наше нове државе Југославије, наши народи могу да наставе свој свети домовински рат против Коробљивача и крвника наше земље немачких окупатора и њихових слугу, с чврстом вјером и сигурношћу да ће њихова нова, слободна домовина бити земља грађанских и политичких слобода, културног процвата, социјалне правде и напретка.

Садржај:

Ј. В. Тито: Национално питање у Југославији вији у свијетлости ослободилачке борбе.....	1
М. Билас: Суштина и значеј наше поли- тике братства народа.....	13
М. Билас: Наше народно јединство - ос- ловоца наше снаге.....	24
М. Пијаде: Равноправност Срба и Хрвата у Хрватској.....	36
С. Жујовић: Питање Македоније кроз одлуке АВНОЈ-а.....	42
Е. Кардељ: Слободна и равноправна Ма- кедонија фактор мира и јединства на Балкану.....	53
А. Хебранг: Равноправност и јединство народа у федеративној Југославији..	59
А. Хумо: Босна и Херцеговина у демокра- тској федеративној Југославији.....	62
... Аутономне Војводине - пример брат- ских односа народа у новој Југосл..	71
... О федеративном уређењу Југославије	75